Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ШИНАРА, 15 НОЯБРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 137 (6859). ◆ Мах 3 кеп.

ТОЛАМЕ ЧАКХДАККХА ПЯТИЛЕТКА КХОАЛАГIА ШУ!

Халонаш нийслой а...

Юртбоахама техника тоаяраи боахамашта доакъараш кийчдаран йолча шоай планех дика лоархIаеннай «Сельхозтехника» Советски райони отделене коллектив.

— Бандук яхача лоаман дьгIенашка 10 эзар пачкаш уллар Кирова цIерагIча колхоза доакъара лаьрхIа кийчъянь. Геттара во ба цига хьалтIабода никъ. Беле а Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат Л. Абдулвахидови цун новкъост Х. Тепсаеви хьалха а болаш шофераш болабелар цигара йол цIакхахьа. ПланагIа е йоагIар цхьа рейс йолаш царех дукхагIбараша шишшеи кхоккхеи рейсаш йора, — яхаш дувц управляюще Ахмадов Мовлде.

Мехка Кхачан программа кхоачашъеча цу отделенерча коллективо ишта дукха хала балхаш дарах кхы а масалаш доаладе йиш я.

Кхоачамбоацараш а дукха да балха юкъе. Тоъаш бац мастерске специалисташ. КIезига я запчастеш, материалаш, оборудовани. ХIаьта а шоашта могар ду техника тоаеш болча слесараша, токараша, кхыча ремонтникаша юрта боахамий техника дикеи сихеи тоаяь яккха гIерташ. Бакъда, уж деррига балхаш царга шоашка чакхдоахалург долаш хиннадац. Доагора аппаратура тове хоши специалистеш ца хиларах из кхычахьа гаьина дIаяхьийта эзаш хиннай. ХIаьта цу гIулакхо чIоагIа новкъарло а йора мастерскера болх ма хетта дика дIа ца бохийташ.

— Из проблема а дIалькхай оаха, — яхаш дувц мастерске заведующе Сапарбаев Сайпе. — Эскаре гIулакх даьцIавеначa ВЛКСМ члена Дадуев Денилбека Грозне МРО Iомавала а ваха дика караерзаяй доагора аппаратура товеча ошаш йола говзал. ХIанз кхычахьа дIаахийта ца езаш укхаза тоаю из. Къастта дикагIа лел трактораш тоаяра гIулакхаш.

Запчастеш тоъаш йоацилга кхета а деш шоашта могар ду болхлоша къаьнара оатхалаш тоаяра. Цу гIулакха къаьстта дика ка йоалаш болх беш ва газоэлектросварщик Идигов Амади.

Укх деношка дIадоладаьд бIаьсти балхаш дергдола техника тоаяра гIулакх. Из болх вIаштIехьбаьккхаб обслуживани еш йолча станце начальника Ш. Ахмедовеи инженер-технолога И. Салажневеи. Цар тIахьожам а лоаттабеш Iан замалахъв техника тоаяра керттера корпус лаьрхIа кийчъяьй.

Къахьегамей производственни дисциплина дика йолаш болхлой ца хилча шоай декхараш кхоачашдулургдацилга кхета а деш, къовсам лоаттабу цига из телхаераша. Царех цаI вар шофер Ш. Аслаханов. Каст-каста гаражера аравуьлар из путевой лист а йоацаш, цул совгIа, сайрийна болх йистебаьлча машин гараже дIа ца оттаеш моттигаш хулар. Цу хьакъехьа цуна цIенхашта къамаьл даьд новкъосташа. ХIанз Аслаханов дисциплина телха а ца еш ма боагIара болх беш ва.

М. ЗАЙНАЛБЕКОВ.

«Промавтоматика» НПО Грозненски опытни заводе эггара дикагIа лоархIача производственникех цаI ва радиоаппаратура регулировщик, коммунистически къахьегама ударник Цахигов Напа. ЦхьайтталагIча пятилетка хьалхарча яхаь шера план хапал дукхха хьалха кхоачаш а яь. ТIадоагIача шера чотагIа къахьегаш ва из хIанз. Цхьа моттиг нийсъалийтац цо ший бехкагIа балха тIа хьожам хилийта. ХIара сменагIа нормаш 110—115 процент кхоачашъю Напас.

СУРТА ТIА: радиоаппаратура регулировщик Н. Цахигов.

Н. ПЛИЕВА сурт.

БОЛХ ТӨАБАРА НАЬКЪАШ ЛЕХ

«ХIама лохаш хилар — толам бенкхара бола аьттув» — ишта хетелу Назрановски района «Экажевский» совхоза хьайбай боахама балха кIоаргга духтIаваьлча.

Боахаме да Iаьржа-боархача фух 400 шинар. ХIанз дахкаш да уж. Царна мишта Iуналде деза хоши дацар духхьашха. Цхьабакъда, хIара дийнахьа болх беш шинарашта дикагIа доал де йиш хулийта цхьацца торо белгалйоаккхаш опыт Iоайир.

Эггара хьалха гучадаьлар цу фух долча шинараша йIовхали тIунали ловш йоацилга. Из кхетадаьчул тIехьагIа царна лаьрххIа аьхки кхоале хьайир фермана юкхе. Евъа латтача хана кхыметтел кIалхьарцар дора.

ШоллагIа байкало — цу фух дола шинараша дIайхача дийнахьа 60 литр сырга хий молаш хилар. Цул совгIа, из цIена ца хилйе мегаш а дац. ХIаьта ферме ишта дола хий Iалашде торо яцар юккьанца. Из цистернашца хьатIакхахьа дийзар. ЦIена хий ферме хаддаза хургдолаш хIанз артезиански гIув йоаккхаш я.

Духхьашха эри буц тIаьхьнача даьгIенашка доажадора шинареш. Бакъда, хьа боала пайда лоха бар. Фуд бахьан? Боахама керттера зоотехник Манкиев Баматгири керте а волаш зооветеринари болхлоша лаьрххIа техкача гучадаьлар цу фух долча шинарашта, къаьстта шу даьшарешта, луча доакъарах 75 процент моша доакъар хилийта дезилга. Из бахьан долаш муж кийчбелга вIаштIехьдаккха дийзар ферме. Пхи килограмм мара тIожа доакъар ца луш, силос, доакъара бурак тела йолайир. Цхьабакъда, кастта белгалдаьлар во хилча цу доакъаро а пайда ца белга. Къайладахьа дезаш дац, доакъара дикала йоагIа йоакхо яцар боахаме. Во доллаце а Iай дуар из кхыча хьайбаша, цхьабакъда Iаьржа-боарха долча шинарашца хьалхашка аллаачох кхоалагIа декъа а деацар. Доакъара дикал лакхье елаш эттар дош.

Аьхки мошача доакъарех уж Iалашде хала дацар. Цхьабакъда, Iай из гIулакх мишта вIаштIехьдоаккхаргда хоши уйла е йиcар. Хьажкlex меттел гороха лордех, кенах, маьккхах кийчъе йолайир силос. Iай замалахьа Iаржа боархата фух дола шинараш а доахан а кхабара Iалаш а яь дIаоттайир бурак, ябакх.

ТIеххьара гучадаьлар иштача доакъаро цу фух долча доахана шура вдсамъяккхарал совгIа, дикка дулх тIаkхетийташ хилар а. Ялх бутт баьнича сиргIа доал юкъера лаьрхIача 200 килограммага дIакхоач. Цхьа шуи ах шуи даьнначун доал 400 килограмм хул. Из бежан пачхахьалкхенна дIаделча цунах доагIачул совгIа кхы тIа а ахча лу. Масала, боахамал тIех тоадеша хиларах 75 процентн доагIачул доккхагIа доал хиларах 35 процента тIаккхет. Мел боккха пайда ба из боахама?

Таханарча дийнахьа совхозе Iаьржа-боархача фух 60 етт ба, цул совгIа 150 шинара осеменени яьй. ТIадоагIа шу чакхдоалаш 400 етт хилийта лаьрхIад.

Шинарашта доал деш хьийга къа зехьа дайнадац. ХIанз хIара Iатто дийнахьеи буса юкъера лаьрхIача 16 килограмм шура лу. 3,7—3,8 процент хьаьна а йолаш.

ХIаьта шоай болх хоаш, безаш хьадечох дог лазеш дукха хьайбаш лелдераш ба совхозе, масала: ферма бригадир Оздоев Мусса, осеменатор Мартазанов Дауд, скотник Эльдиев Iусман, доярхой Албегiар Умакульсуми Уалинати. Дукха кхыбараш. Цар хьаьнала баьча балхо вIаштIехьдалийтар Даьхенна шура, дулх дIадалара итт бетта планаш дика тIехкхоачашъе.

Доахан, шинареш кхабара, цIендара, кхы тайпа доал дара балхаш дика вIаштIехьдаьха чакхдахаро карагIдалийтар совхоза хьайбаш леладераш соахка укх хана хинначул дукхагIа шура, дулх дакха а.

Надтеречни района фермай болхлоша даьча кхайкхарала яоп а луш, дика кийчо яьй боахаме хьайбаш Iенгара дахара а. Iалашдаьча доакъара кхоачамта а дикалга а хьежжа, Iай доалан кхабара рацион оттаьй. Совхоза доакъара цехе хIара дийнахьа кийчбеш ба 6 тонн мужа. Цул совгIа, Орджоникидзевская станицерча кхачан дрожжаш беча заводера кхухьаргйолаш я лакха хьоанал йола доакъара смесь. ТIеххьарча хана дикка шерлуш боагIа совхоза хьайбай боахам. 1300 бежан да цига. Уж леладара шин ферме йола помещенеш тоъаш йоацандаь керда кхы а цхьа хьайбай корпус хьаси летт хIанз. Болх дикеи сихеи бу гIишлошъераша.

Опыто хьаьхот: моалагIча хьалашка дика хьожамаш а гойташ, хьайбай боахам лелабе Iемаб экажевцаш.

Шера алал 390 тонн йолаш, пачхахьалкхенна 420 тонн шура дIаяла лаьрхIад цар укх шера. Дагалаьцар кхоачашдергхиларах теша дог доагIа. Итт бетта 363 тонн дIаелар Даьхенна, хIаьта кIанз хIара дийнахьа тоннал совгIа дIател.

С. МАДАЕВ.

IАН КИЙЧО ЯЬЙ

Мехка Кхачан програма кхоачашъеча шоай ма хулла доккхагIа дакъа юкъедаьха гIерташ къахьегаш ба Надтеречни района «Калаусский» совхоза хьайбаш леладераш.

Ши ферма я цига детта доахан леладеш. Цар коллективаш социалистически яхье а яьпа къахьегаш я. ХIаьта царна юкъе дикагIа хьокхамаш гойташ болх бу комсомольца Умаров Нохас кулгалдеча № 1 йолча бригада коллективо.

Iапа лаьрххIа кийчо яьй цу ферме. Хьайбаш чу а оттадаь кхоабаш да. Массехи шу хьалха тIехьаюсарех лоархIаш яр из. ДIадахача шера хьайбай Iул эргадаьккхар цIеча фух дола къона доахан а доаладаь. Царна зооветеринари бокъонаша дIа ма деххара дерттIа гIулакхаш ду. Цудухьа хьоккамаш а дикагIча оагIоратьа хуцаденнад.

Иштта, ийс бетта планагIа йоха йоагIар 500 тонн йолаш пачхахьалкхенга 550 тонн шура еххай. ХIаьта цох 90 процент цхьоалагIча сортагIа а я, 4 процентага хьоанал дIа а кхоачаш. Доахангара хьайоаккха шура лаьгI ца йолийташ къахьйгад доярхаша октябрь бетта а. ХIанз, укх деношка юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара дийнахьа 6—7 килограмм шура йоаккх цига.

Ма доагIара кхабарах онда долаш Iа доакх хьайбаша. Дика я дIахо уж кхабара царна оттаь рацион а. Дийнахьа беттача Iатта лу йол, силос, концентраташ, ча — деррига а дIалаьрхIача 34 килограмм, цул совгIа мел мола барда а тел.

Дукха доярхаш ба карарча шера планаш декхараш кхоачаш а даь цхьайттала гIча пятилетка доьлагIча шера чотагIа къахьегаш. Царна юкъе ба хIанаде хIара кхоабача Iаттагара 2100 килограмм совгIа шура яьккха доярхаш Муслиева Байзант, Заагаева Жайрап, Дурдиева Зулай, кхыбараш.

Толаме кхоачашъяь хьайбаш леладераша дулх доххара план а. Из дехкад 400 тонн.

Хьайбай продукташ дукхагIа яхара а йоххара а деча балхашта юкъе хьнарe дакъа доац скотникаша Журжаев Салаади, Хатуев Баркава, доакъар дIателаш волча механизатора Дазиев Чингисхана.

Йоаххо ю цига хьайбаш дебадара а. Укх шера хIара бIаь Iатта тIехьа 91 Iасиаг хьалхедаьд, планагIа лаьрхIараш 88 долаш.

Х. ЖАПАРОВ.

СОВЕТИЙ МЕХКА ГIОЛЛА

«Грузнефтегеофизика» яхача треста вычислительни центре ГДР-ера электроникана болча специалистий группа гуржий коллегашца цхьана цхьан секунда ах миллионага кхоачаш операци е вIаштIехьдаргдола «ЕС-1055М» яха ЭВМ вIашагIйоллаш а болх бе йолаллийта кийчъеш а балхаш деш ба. «Роботрон» фирма керда машина Даймехка техника а СЭВ-а программагIа Польшера, Венгрера, Болгарера, кхыча социалистически мехкашкара лоаттаеча оборудоване а комплексаца республике гази мехкдаьттеи лохача гуржий геологашта доккха новкъостал деш хургья.

СУРТА ТIА: ЭВМ-а Iунал дара группа кулгалхо Альберт Меликян а (аьттехьа) «Роботрон» фирма наладчик Хартвиг Вестфаль а установка цхьан уселга хьожаш ба.

А. РУХАДЗЕ сурт. ТАСС фотохроника.

◆ **Ленинград.** Ялат чуэцIча комбайнашта управлени ю рычагаш кнопкашца хувцара новкъостал дергда «Парголовский завод» яхача ленинградски объединене хIанз арахеца йолаьча устройстве. Из — гидростатически трансмисси. Цунах пайда аьиро торо хулийтаргья передачай коробка, кардан, шестеренкаш. ЗIакараш, двигателагара болх беча машина органашка энерги дIателаш йола кхыйола узлаш а деталаш а йоацаш комбайнаш арахеца. Цу деррига комбайн электроникаца Iалашъяь ца Iеш юртбоахама машинай конструкци чоалхане йоацаш хулийтаргья, из хьаелга а цуна ремонт елга а атагIа хулийтаргда. Цу тайпарча устройстваш эгарахьалхара — парти мехка машинашъераштa дIаяхьийтай.

◆ **Одесса.** ДIадодар кIезигагIа а долаш ялата культурай доаккхий хьувкъамаш кхедара новкъостал дергда Причерноморьерча лаьтта леладерашта бригадни подряд. Механизаторски коллективаш колхозашцеи совхозашцеи коллективни договораш увттаде йоланнай. Хозрасчетни подразделенеша доал деш хургда областе миллион гектар совгIа дола ялата кхаш.

◆ **Паневежис.** «Лакха овсарле йола техника — юрта» яха выставка хьайийлай цу литовски городе. Цига ишта из техника йоккхаш а хургья. Колхозийи совхозийи вынадий торо хургья уж яйза ца Iеш лаьтта леладара, хьайбаш леладара республика предприятеш арахецаш йола керда машинаш эца а. Эггара чIоагIагIа наьха теркам тIаозаш я доакъара смесаш кийчъяра йола агрегаташ, полиэтиленови пленкана кIалхара зIамига хаьс-бешамаш, хIаьта иштта хьайбаш леладеча фермашта лаьрхIа установкаш. Юрта боахама механизацеи электрификацеи Литовски НИИ Iилманхоша выставке баьхача наха консультацеш тел керда техника карaерзаяра а цуна эксплуатаци ира а яьнъехьа.

◆ **Мадона.** Даьтта доаккхаш хиннача, кхы дIахо цу гIулакха эшаш йоацача цехах консервни цех яьй «Арона» яхача латвийски межколхозни объединене гIишлойхоша. ХIара бетта укхаза арахец 50 эзар сома мехьа баьцадаарийн сонен консерваш. Хьахулаш бола пайда дIабохийт юртбоахама продукци чанхйоаккха керда завод хьалъеча. Цу тайпара предприятеш хIанз йолаш я Латвера районкхаь даьккъах ши дакъа ярашка.

◆ **Стерлитамак.** (Башкирски АССР). ГIишлои машинаш еча стерлитамакски заводе еаа йоккха трубоукладчикаш арахецаш йолча цхьий комплекс болх бе йолаялийтай. 50 тонн мухь хьалъайбеш йола уж агрегаташ магистральни трубопроводий гIишлоихошта лаьрхIа я. Кердача производства проектни мощность караерзаьчул тIехьагIа предприяте коллективо хIара шера цу тайпара 500 машин лоаттаергья трассовикашта.

◆ **Алма-Ата.** Казахстане Iай леладергдолча даьгIенашка эка дIадига даьннад. Массанахьа а царна лаьрхIа ЯIайха кошараш кийчъяьй, доакъар хьатIаденад концентратий страховой запасаш кийчъяьй. Доакъар оаташ йола установкаш йолаш я, иштта скважинаш а гIувнаш а яьхай, хий мела ду площадкаш яьй.

◆ **Ереван.** Армене, Азербайджана, Грузеи хеза болча къахьегамхой портреташ, живописни пейзажаш къаман стилагIа йола изделеш, кхыдола балхаш да Ереване катирхой Дворецe хьайийлача Закавказье республикай изобразительнийи прикладнойи искусства выставка экспозицеца. Самодеятельни автораша ши бIаь совгIа произведени еnай укхаза. Цар керттера тема ленински халкъий доттагIал, края социалистически нердал. Ереване дIахьеххачул тIехьагIа выставка наькъа араяргья Армене гIолла, юртара къахьегамхой болча хургья.

◆ **Курск.** Курски областа юртащца бахача наьха массазара дар санна доагор хинна дIаотташ латт уренгойски газ. Медвенка яхача районни центре болх бе йолаялийтай Iалама газаца болх беш йола котельни. Карара пятилетка йолалуча хана укхаза йиллача Елец—Курск яхача магистральни газопроводах дIахеттай тIанз кхо эзар гаргга колхозхойи совхозий болхлойи цIеношка чуйихлача газа сеть. Из хIанз 150 километр гаргга я.

(ТАСС).

МЕХКДАЬТТАХОЙ ДОГ ТИЙША БА

ХIара бетта дика къахьегама толамаш доахаш хьайоагIа укх шера «Сунжанефть» НГДУ коллектив. Ер шу доладелча денз пачхахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа цо даьккхад 1800 тонн гаргга мехкдаьттеи цхьа миллион ялх бIаь эзари кубически метр гази. Кхом барах хьурмат дарах режим чIоагIъярах, организационно-технически мероприятеш чакхъяхарах укх шера кхояьй 183 эзар киловатт - сахьат электроэнерги. Уж толамаш дахa вIаштIехьдаьннад «Сийле а хоастам а — къахьегарга хьежжа» яхача девизагIа шера социалистически яхь а йоаржаяь, мехкдаьттахоша шоай кхоачамех бизза пайда ийбарах.

Социалистически яхье хаддаза хьалха а латташ, шоаш тIайийса декхараш дикка тIехкхоачашдеш ба мехкдаьтте уразе йоаха операторий В. С. Маханько, Х. Х. Доев, А. Е. Могильный, буруедттараш И. В. Хирьянов, А. А. Реутов, мастераш О. Д. Кожевников, А. М. Махнычев, слесараш А. А. Пархомин, А. П. Харитонов, электромонтер В. К. Сергеев, кхыбараш. «Сунжанефть» НГДУ мехкдаьттахой дог тийша ба цхьайтталагIча пятилетка кхоалагIча шера план хана дикка хьалха кхоачеш а яь. ТIадоагIа шу бIубенна дIадолалара дика къахьегама лард шоаш йолларгхиларах.

Д. ИВАНОВ.

Дика къахьегаш хиларца белгалваьннав номер 155 йолча дIа юха лелача механизированни колонна каменщик Харсиев Мухьмад.

Ер шийтталагIа шу да цо бригадир волаш болх бу. Цу юкъа Мухьмада дакъа лоацаш хьалъяь гIишлош дукха я. ХIаьта массанахьа шо дика болх беш хиларца, новкъосташкара доагIар хьадехха хоши хиларца белгалвувлаш хьавенав из.

ХIанз М. Харсиев кулгалду коллектив къахьегаш я г. Назране 250 уахочоа лаьрхIа йола больнични комплекс хьалъеча. Укхаза а шийгара дика толамаш гойт бригада.

СУРТА ТIА: Харсиев Мухьмад.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ХРОНИКА

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Советерча аптечни управленех Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета аптечни управлени яьй.

* * *

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета аптечни управлене начальника хьожаьй нов. Улыбиева Наталья Салаховна.

НОВ. А. А. НАДИРОВНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР КУЛЬТУРА ЗАСЛУЖЕННИ БОЛХЛО» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Хьалхувш йоагIача тIехьенна коммунистически кхетам луча доккхий гIулакхаш карагIдувларах, партийни органашка дукхача шерашка беркате болх барах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах «Нохч-ГIалгIай АССР культура заслуженни болхло» яха сийлен цIи дойла Надирова Александр Алексеевича — КПСС Нохч-ГIалгIай обкома Iилман дешара заведенешй отдела заведующе-заместитель.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИН.**

г. Грозный. 1983 шу, 10 ноябрь.

ОРБИТА ТIА КЕМА ДIАКЪОАСТАДАР

Никъ бара управлени ю Центр, 13 ноябрь. (ТАСС). Тахан московски ханах 06 сахьати 08 минути яьлча цхьана никъ бара программа чакхъяьккхачул тIехьагIа «Салют-7» — «Союз-Т-9» яхача лехкаш йолча комплексадера дIакъоастадаьд «Прогресс-18» яха автоматически мухь кхухьа кема. ДIакъоастадар а кема юхадалар а тIахьожам лоаттабеш хиннад никъ бара управлени еча центра специалистащеи космонавташа Ляхов Владимиреи Александров Александреи.

Цхьана никъ беча хана планагIа лаьрхIа хинна транспортни кема доассадар, вIашагIтехача двигательни установкана кхы тIа доагор чудоттар, станце емкосташка мела хий чудоттар юкъедоагIаш йола операцеш йизза кхоачашъяьй. Цул совгIа, кема двигателах пайда а эцаш орбитальни комплекса никъ бара траекторена корректировка яьй.

Ляхов Владимирг Александров Александри космически никъ беш бола 140-гIа ди да. Тахан «Салют-7» — «Союз-Т-9» яхачи лехкаш йолча комплекса экипаж салоIаш я.

ПIаьрaске дийнахьа даьча комплексни медицински тохкамаша хьахьокхачох шаккхе космонавт могаш маьрша ва.

Отчетно-хоржамий партийни конференцешкара

БОАХАМА ПАРТИЙНИ КУЛГАЛДЕЛГА КХЫ А ТОАДЕ

Наьсарен район

Иттех цу хьалха парте Нохч-ГӀалгӀай обкомо, республикански органий оагӀорахьара чӀоагӀа тергами гӀон ацаш дола хьалаш эттар Наьсарен районе. Район дукхача хана тӀехьаюсаш хьайоагӀар. Экономика дахьъе санна доккхий кхоачамбоацараш дар кхетамен организаторски балха тӀа а. Района кулгалду кадраш хьожавеш, кхы мел долчуяца новкъостал дир, хӀаьта дикка хет лакхе латтача органаша цар гӀулакхий цу тайпара йоккхо елга укх тӀеххьарча хана массазарга гӀулакх а хинна дӀаэтталга. ТӀаккха белгалдаьккха деза цу дерригнех хоалуш беркат даьнилга, района къахьегамхой, коммунисташ шоай низах бӀубеннилга.

Хьалхарча пхе шера тӀехьаюсачарна юкъера хьаяла карагӀдаьлар района, иттлагӀа пятилетка чакхйоалаш цкъаза республикански яхье хьалхара моттигаш йоахачарна юкъе а хьеещ яр из.

Кхы в беркатегӀа хиннад наьсархошта цхьайтталагӀча пятилетка шераш. Республикански яхье 28-зза призови моттигаш яьхай цу юкъа. Цу дахьъе геттара дӀаьхий хилар 1981—1982 шераш. Пятилетка хьалхарча шера итогегӀа района хьоачайир РСФСР Министрий Совета, ВЦСПС, тӀаккха соахка — КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК ЦӀе байракхаш, КПСС ЦК шинь Сийлен грамота.

Карарча шера а керттерча плановй заданесхи социалистически декхарехи лоархӀабу уж. Промышленни продукци йохкара шин шерен итт беттен заданеш тӀехкхоачаш а еш, иттлагӀча пятилетке цу юкъа ехначул 9,2 миллион сом дукхагӀа из ехкай района заводаша, фабрика, кхыча предприятешеи организацешеи, хӀаьта цун боарам лакхбенна 11 процент, хала чӀоагӀа хоттаыш дола товараш 21,4 процент дукхагӀа кийчдаьд, къахьегама овсарле 11,7 процент тӀакхийттай, аьнна белгалдаьккхар дӀадахача шоатдийнахьа хиннача Наьсарен районни отчетно-хоржамий XI партконференце доклад яьча КПСС райкома хьалхарча секретара А. А. Микиева.

Промышленни предприятей партийни организацеша шоай балха юкъмоттиге лоттадаьд боахама механизм тоаярца, къахьегамен производственни дисциплина чӀоагӀъярца, материальни къахьегамен ресурсаш кхом барца дувзаденна дешаш. ДӀадахача кхаь шера ши миллион совгӀа киловатт-сахьат электроэнергена диъ эзар совгӀа тигакалори йӀовхала, 36 тонн совгӀа проката, 12 тонн бос болча металлашта кхом бе карагӀдаьннад. ХӀаьта кертердар — 1983 шера районе промышленносте пайда боацаш йоаш йола ха совхкарчул кхоза кӀезигъеннай. Цу дахьъе шоай коллективашка дикка организаторски, кхетама болх белга хьахьенхар конференце къамаьл даьча трикотажни фабрика швеяс-мотористкас Д. Дарсигоас. ЦхьоалагӀча швейни цеха конвейере къахьегача цар кагирхой коллективо укх тӀеххьарча хана дерригача хьокхамех йола план тӀеххоачашъю. Укхаза дикка вӀашӀтӀехьдаьккхад бригадин хьисапе болх белга. Болх беш я бригада совет, профгруппаш. Дисциплина чӀоагӀъярца дувзаденна дешаш наст-наста къестаду цар. Прогулаш, брак ерий цӀераш витринаш тӀа дӀаязъю. ТӀехьабусачарна балха опыт йола хьехамчаш тӀачӀоагӀбу. Иштта, организаторски кхетамен болх бар бахьан долаш цкъаи ахаззен кӀезигбеннаб прогулаш ераш, шоай балха декхарех лоархӀабераш алсамбаьннаб. ХӀаьта хьалхалаттача швеяс ма аллара, хӀанз а дӀадаьннадац бутт чакхбоалаш штурмовщина леддаелга, брак елга. Коллектива болх юхабетт хан-ханнахьа материальни Ӏалашо ца яро, закройни цехо болх юкъагӀбуташ моттигаш хиларо, эшшача хана къахьегамхой балха е цӀа а кхувла транспорт ца лоаттаяро! ХӀаьта дика хет цу тайпара балха стиль фабрика кхычӀа цехашкеи службашкеи тӀа-тӀа дукхагӀа дӀачӀоагӀлуш йолга, продукце дикала кулгалдара комплексни система юкъейоалаяр, наха чӀоагӀа хоатташ дола товараш шоай ассортименте дукхагӀа хулийтилга, хулаш дола эе шоаза кӀезигдаьлга.

Производства эффективность лакхъяра дахьъе хьалха санна хӀанз а хьалхалатташ хьайоагӀа Ахриев ГӀапура цӀерагӀа йола «Электроинструмент» завода коллектив. Укхаза ваха творчески къахьегара, шоаш даьчун экономически анализ еш уж хилийтара эша хьалаш хьадаьд, оборудованех, керттерча фондех дикагӀа пайда эцилга Ӏалашду, е йоагӀа йоакхо и реконструкци яран производство шерьяран. Конференце къамаьл даьча цу завода директора М. Зурабова ма аллара, партийни, профсоюзни организацеша а администраце а шоай керттера тергам тӀалоттабер цкъа даьккъах латта цхьа декхар да: план кхоачашъярн наха нийса кхетам белари Ӏалашделга. Из кхоачашду укхаза къахьегам дикагӀа вӀашӀтӀехьбаккха аьттув боалийтача бригадин формаш юкъенхувларца, шерра къахьегама традицеш, социалистически яхь йоарьярца, бухсоацаш хьахур доккхагӀа хилийтара из дерригаа тӀадерзадь хиларца. Цу завода балха опыт бюро йийца е йийца кхычарна Ӏомае, йовза могаьй парте райкомо.

Дукха къахьийгад райони партийни организаце гӀишлон организацей балха тӀа дола кхоачамбоацараш дӀадахар духьа а. ХӀаьта цу дахьъе цхьабола аьттув баьнилга лархӀа доагӀа укх шера духхьашха шоай планех лоархӀаш уж яьлар. Укхал хьалха дӀадахача кхаь шера ийцачул, цкъаи ахаззен дукхагӀа ахчан пайда ийнаб цар. Бакъда, цар балха тӀа сагото йита хӀамаш шортта долаш да.

ХӀанз а карагӀдалац тхона генподрядагӀа деча балхий заданеш кхоачашъе, боарамал дикка лакхагӀа да дӀадохийтар, лоха я хьадеча балхий динал, карарча шера 700 сага-ди пайда ца эцаш доадаьд, аьлар ПМК-432 слесара Ф. Шалькос.

ТӀа-тӀа дегӀаухаш боагӀа укх тӀеххьарча хана района юрта боахам а. Цу дахьъе боккхача маьхе хилар соахка чакхъяьннача КПСС ЦК майски Пленума решенеш, мехко тӀаийна Кхачан программа. Района кхаьц хьайбашн лелалераша ма карагӀдаьннад хьалхарча кхаь шера, генараша дӀаийккхача, ерригга кхыйола продукци йохкара заданеш кхоачашъе. Пачхьалкхенга ехкай нийс эзар тонн кхартолаш е шоаза дукхагӀа, ворхӀ эзар йоагӀачул тӀех в йолаш, тиъаь итт эзар тонн шекара свекла. Уж шаккха культура лелаочар хӀанз болам дӀаболабаьб лхе шера заданеш дин шера кхоачашъяьяхара тӀехьа.

Ма дарра аьлча, укх тӀеххьарча шерашка интенсивно, динамично дегӀаухаш хиннай района экономика. ХӀаьта из шеко йоацаш эгара хьалха дувза доагӀа района партийни организаце боахама кулгалделга кхы а лакхагӀа боарам тӀа даьккхарца, юххьанцарча партийни организацей денал айдарца, коммунистий авангардни лоархӀам лакхбарца.

Района юкъарча хьокхамел дикка тӀех да цхьаццаболча хьалхалаттараша карагӀдаьннараш. Из шоашта мишта вӀашӀтӀехьдаьннад конференце дувцаш хилар царех цхьабараш.

Хьажкӏаш кхеэга индустриальна методагӀа лелаярах шин звеной коллективна юкъера лаьрхӀача хӀара гектара тӀара 71 центнер ялат чуда карагӀдалерах а дӀахорча хана цу культура хьувкъам 100 центнерга дӀакхоачабе лаьрхӀа шоаш хиларах а дуццаш хиннача «40 лет Октября» совхозерча цӀихезача механизатора Б. Кодзоева чӀоагӀа терко тӀаэзар шоай боахаме техника ца тоъаш, сорташта районировани елга ледара латташ хилара.

Иштта, лакха хьонхамаш даьхад «Экажевский» совхоза звеной кулгалдеча Евлоев Хьажбикара в. Цо гектара тӀара чуений 283 центнер коартолаш. Из а трибуна тӀара детгъаш вар культура чуаца механизмаш шоашка яц, коартолаш чулоаттаяра хьалъю помещени дӀайолаяьча гӀоне пхи шу даьннад, яхаш.

Цар балха опыт шерра йоаржа а еш бригадин хьисапе болх беш йола коллективаш районе дукхагӀа хулга Ӏалашде доагӀа дӀахорча хана.

Района партийни, советски, профсоюзни организаша хьайбай боахама материальни база чӀоагӀъяр духьа шоай кхоачамаш торонаш гучайоахаш, уж балха юкъейоалаеш белгтала болх баьб. Соахка, лоацача хана хьайбай боахам дегӀабоалабера программа шоаш тӀаийцачул тӀехьагӀа, алхха бархӀ бетта доахан леладу берайтта помещени хьалйир. Цхьайолча фермашка хьайбаш леладерий салаӀара хьалаш тоадар духьа цӀенош хьалдир. Цу хьакъехьара цар балха опыт йовзар дуьхьа укхаза бехкна хиннаб вай республикера а Къулбаседа-ХӀирийчера а хьаьший.

ДӀадахача шера наьсархоша лоацача хана хьайбай боахаме дика хувцамаш дара дӀаболабаь болам къоабалбаь хьаллаьдар парте Нохч-ГӀалгӀай обкомо. Цхьан дешаца аьлча, пятилетка дӀайолалуш хинначул из чакхйоалаш цкъаи ахаззен дукхагӀа доахан хилийта дага ба уж. ХӀаьта йоакхаш йола шура шоаза, дулх шоазза ахаззен алсамдаккха лерхӀ. Кхетадеш ма хиллара, цу дерригне боккхача бехктокхама кӀал оттабу ерригача фермай къахьегамхой, цигара коммунисташ. ХӀаьта соахка из гӀулакх дӀадоладаьча хана парте райкомо масле долчун е йоагӀа уйла ца яьлга хьахьенхар Ӏан, замаладьа этача хьало. Хьайбай помещенеш хьалъяра низаш чӀоагӀа сарцагӀдаьхача хьалашка, довкъяра база чӀоагӀъяра а лерттӀа йоакхо яьлале баьнахьа хетер. Из ца дар бахьан долаш дӀадахача шера шийга яхьча позицеш дӀаелар районо. Карарча шера цкъаь цкъа республикански социалистически яхье котало ца йоакхаш хьабоагӀа цигара хьайбаш леладераш. Бакъахьа хургдар аьнна хет шоаш цу дахьъе мелал гойтарах мунӀарал деш хинна дӀадаьйнарчун хьадда анализ а еш, къамаьл укхаза хоттаденнадаларе.

Цхьаькха цхьа хӀама да парте райкомага чӀоагӀа сагото йита езаш, цох лаьца конференце хьоахадаьдац оалилга еце а. КӀезига ба хьайбай фермашка коммунисташ, цхьаццанахьа уж вӀалла боацаш ба. ДукхагӀа хилча дикагӀа хургдац цига лаьрххӀа юкъерен лакхерен дешара заведенеш чакхъяьха специалисташ а. Бокъала аьлча, лаьтташ леладеча а бац уж хила боагӀача боарамс. ХӀаьта пхе шера план дин шера кхоачашъергьа цкъана тӀаийцача программас дӀадех партийни вийнин, кадрай бехктоккхам ерригача участкашка чӀоагӀбелга, кхаши фермаши лелаяра культура дикка айелга.

Экономика айяра парте райкомо лаьца никъ беркате хилар вгара хьалха дувза доагӀа цу гӀулакх комплексно чакхдоакххилга, организаторски, кхетама болх бере, боахам лелабера кулгалдара гӀулакхаш вӀаши айхха дувзаш кхоачашделга Ӏалашде гӀертарца. Цу дахьъе пайда нийбу хано техка йолча дукхача партийни балха формехи методехи, кӀезига къахьегац тӀа-тӀа керда гучаьннараш юкъеккувлар духьа а. Цу дахьъе районни в юххьанцарча в партийни организацей балха керда низ чуболасабир парте ЦК ноябрьски (1982 ш.), июньски (1983 ш.) Пленумий решенеш.

Отчетни юкъа парте райкомо бюро тӀа дийцача дешаех ахаш гергга дараш тӀаийнь решенеш кхоачашъяра хетадаьдар, бетта цкъа парторганизацей секретарий денош чакхдоахилга Ӏалашдаьд. Юххьанцарча парторганизацей секретарий состав тоаеннай, советски, боахама, административни органий кулгалдеча балхашна хьожабаьраш теоретически а практически а кийчо лакхагӀа йола нах хулга Ӏалашдеш да. ДукхагӀа терко е баьннаб кадрай резерв кийчъяра, юкъерча звеной кадраш хьахаржара, алхха карарча шера пхи кхалсаг хьожаьй кулгалдеча балха тӀа.

КПСС райкомо хаддаза тӀахьожам лоаттабаьб советски, профсоюзни, комсомольски, халкъа тӀахьожама органий гӀулакхашта, цар балха боагӀа лостам а луш.

ХӀаьта а мегадац парте райкома берригга парторганизацей секретараш шоай коллективашка нийсла хьара гӀуллакхашца мацар хургбоацаш, царна йоагӀа партийни оценка луш хулга Ӏалашде. Цхьанкахи шера шоаза бюро йийцай совхоз-техникума парторганизаци (секретарь Б. А. Умаров). Укхаза собранешка уттаду дешаш тӀагӀоллара дийце дуг, боахама гӀулакхашта хьадда анализ яц, кхоачамбоацараш ловргдола хьалаш хьахиннад. Уж а кхыйола а ледарлонаш хилар шоашта цкъа санна дукхаза хьалхадаьха дале а гӀулакх хайра бокъонгалла довлеш дац. Цох ха йиш я тӀаийна решенеш кхоачашъярах лаьца дешаш парте райкомо дукха дувце а царех хьахур массе хана хила из доагӀара доацилга.

Парте райкома даим терко еш хиннад наха коммунистически кхетам балара, яхьа идеологически Ӏалашо яра гӀулакхаш. Моттигашка латта хьалаш довзара аьттув боалийт хӀара кварталагӀа цкъа бюро членаш къахьегама коллективашца вӀашагӀкхеташ хиларо, кулгалдеча кадрай атеистически, интернациональни кхетам балара бола бехктоккхам айбаро, цар отчеташка парте райкоме ладувгӀаро.

Наьха саккетаме, цар кхыъар айдара даькъе дана леравш ют Къулбаседа-ХӀирийн АССР Пригородни района а мехкарча кхыча районий а къахьегамхошца доттагӀала хьисапе дӀа-юха лоаттадеча гӀулакхаш. Цу хьакъехьа безамс хеташ дийцар конференце юрта боахама болхлой профсоюза райкома председатела А.-С. Термахнева, трикотажни фабрика директора Е. Мисьякос, кхычар.

Цунца цхьана хӀанз а Ӏалашдаьдац районе берригга кулгалхой кхетама балха юкъесзилга, уж цу дешай бе боагӀа лоархӀам беш хуаға. Цхьаццанахьа ледара латт массово-политически болх, шоай агитатераш, политинформатораш барам малаиб хоеш бац, коллективашка кӀезига еш гӀалгӀай меттала интернационализмах атеизмах проблемаех лекцеш, беррига идеологически балха бӀухой бац шоашта тӀадийна гӀулакх лерттӀа чакхдоакххаш. Цу тайпара кхоачамбоацараш я ПМК-432, ДРСУ, райбольница кхыча парторганизацешка.

Укх тӀеххьарча хана «Маяк» совхоза парторганизаце коммунистана кхоэза дийзад интернациональни, атеистически кхетам баларах дешаш. Бакъда, из шоаш деш хадит гӀулакхаш леладерий цхьацхьане цӀи яьккхац. ТӀаккха тамаш е яцӀ Сурхотӏа, Ӏаьлий-Юрта дийцая терраров лоадама мара кӀезигдум ца хиларах.

Районе дукха ба общественно-пайданеча къахьегама юкъеоалза, кхыметтел шоай цӀагӀара истий, бераш ийце, гаьнна кхычахьа дӀаухаш ахчан аьттув лехаш бараш. Царгара общественна кӀезига дувлеш зулмаш, цар шоай дезалашта а тӀехьа. Цу а кхыча а гӀулакхий дахьъе административни органаша ледарло елга белгалдаьккхар конференце, царна е йоагӀа критика йир.

Цу хьалашка кхетадеш латар оаха берригаш юкъерча дешара всеобуча цигьезаб, яхаш трибуна тӀара районо заведующе А. Ужахове аьнар. Кепайоазон тӀа кӀезига мича дийнад, школах а доахаш, даьла балха кхычахьа бераш дӀаккхувлаш хиларах. Дика хетар школай балха кхыча оагӀоний а районос боагӀача тайпара критически мах боре.

Цу тайппара шоай балха тӀа йола цӀенхаштта ледарлонаш, гӀалаташ къаьгга хьа ца хьоахаш, уж дӀадахара наьхъаш хьадда белгал ца доахаш дар кхыча цхьаццаболча ораторий къамаьлаш а.

Бухсоцаш конференце къамаьл дир КПСС ЦК члена, парте Нохч-ГӀалгӀай обкома хьалхарча секретара А. В. Власова. Цо кӀоарга анализ йир отчетни юкъа района коммунисташа баьча балха, уж нийсача накъ тӀа хилар белгалдаьккхар, хьахьенхар экономикана кулгалдеча, кхетама а организаторски а болх беча йола резерваш дикка дисараш, партийни, пачхьалкхен, къахьегама дисциплина кхы а чӀоагӀъянза яре ца хилар.

Хьалхарча оргпленуме парте райкома хьалхарча секретарал хержар А. А. Микиев, шоллагӀа — С. Н. Егоров, секретаралла Л. Б. Амерханова.

* * *

ДӀадахача шоатта дийнахьа иштта районий отчетно-хоржамий партийни конференцеш чакхъяьлар Гудермесски, Веденски, Надтеречни, Урус-Мартановски, Шалински районашка.

Керда хержача парте Шалински райкома состава хьалхарча организационни пленуме КПСС райкома хьалхарча секретаралла хержар Н. Н. Айдинов, шоллагӀа секретаралла — М. З. Денильханова, секретаралла — Ю. Д. Усанов.

Конференце балха юкъе дакъа лоацаш а къамаьл деш а хилар КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома шоллагӀа секретарь Д. Г. Завгаев.

Чакхъяьннача парте Гудермесски горкома хьалхарча организационни пленуме КПСС горкома хьалхарча секретаралла хержар А. В. Волков, шоллагӀа секретаралла А. В. Хадзарагов, секретаралла — Г. Н. Межиева.

Конференце балха юкъе дакъа лоацаш а къамаьл деш а хилар КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома секретарь В. Н. Дмитриенко.

Чакхъяьлар парте Надтеречни райкома хьалхара оргпленум. КПСС райкома хьалхарча секретаралла хержар Г. Г. Махаури, шоллагӀа секретаралла — В. П. Пальчак, секретаралла — К. А. Масхадова.

Конференце балха юкъе дакъа лоацаш а къамаьл деш а хилар КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома секретарь Е. В. Тумсоев.

Керда хержача парте Урус-Мартановски райкома состава хьалхара организационни пленум хилар. Цига КПСС райкома хьалхарча секретаралла хержар А. Д. Кагерманов, шоллагӀа секретаралла С. В. Дашаев, секретаралла — А. С. Бисолтанова.

Конференце балха юкъе дакъа лоацаш къамаьл деш хилар парте обкома бюро член, НГӀАССР Министрий Совета председатель М. А. Керимов.

Шоай хьалхара организационни пленум чакхъяьлар КПСС Ведана райкомо а. Парте райкома хьалхарча секретаралла хержар А. В. [illegible], шоллагӀа секретаралла — С. Н. [illegible], секретаралла — М. М. Мадагов.

Конференце балха юкъе дакъа лоацаш а къамаьл деш а вар КПСС обкома бюро член, НГӀАССР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель С. В. Кожуховский.

С. МАЙСИГОВ.

Назрановски трикотажни фабрика «Ачалкиерча филиале Булгучева Розас болх бу шин шу мара дац. Цхьабакъда, цу юкъа цун кийнинад дикагӀа болча хӀамаш тегараш да цхьан мугӀаре дӀаоттa. Шай сменни декхараш 120—130 процент кхоачашду КПСС членалла кандидат йолча Розас.

СУРТА ТӀА: Р. Булгучева.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ТОЛАМ БАККХА АТТА ДАЦ

Шалински района «Южный» совхоза къахьегамхоша укх шера декхар тӀаийцадар — план 3320 тонн йолаш 3490 тонн сом пачхьалкхенга бохка. Из декхар толаме кхоачашдьд. Сом бекхаб 3700 тонн. Царех 1200 эзар сом ахча хиннад.

Из толам шишегӀа хьахиннабац. Бешамашка де дова балхаш лерттӀа чакхдоах уж леладераша. ХӀаьта хьувкъам кхебара йола лард дӀаеллаяр февраль бетте. Бешамашка йиллаяр 10 эзар тонн органически удобрени. ТӀехьа ца довлийташ шоай ханнахьа чакхдаьхар хиш декхарен дукхаза обработка еш долеи балхаш.

Цу берригача къахьегамах дика хьувкъам хьахилар. Эгара лакхагӀа хьонкам баьккхар Магамадов Хьамзата кулгалдеча № 4 йолча бригадо. ПланагӀа дӀабала боагӀачул совгӀа 450 тонн а луш, 850 тонн сом дӀабелар цун болхлоша. ХӀаьта планал совгӀа 380 тонн Ӏажаш дӀабелар пачхьалкхенна Яхьяев Хьасана кулгалдеча бригадо в. Юкъера лаьрхӀача цу шин бригадерча болхлоша хӀара гектара тӀара 180 центнер сом баьккхар.

Иштта дика хьувкъарах а цхьаккха хӀама ца дойташ чуэцарах в планал совгӀа 550 эзар сома маьха сом дӀабекьийтаб мехка промышленни центрашна. ХӀаьта ерригга дӀа мел яьхийта продукци дикеи стандартагӀа йолаш лаьрхӀай.

Укх деношка керда хьувкъам кхебара лард йоллаш боахк соний бешамаш лелераш: гаьнашта юкъерча моттигашка обработка а еш минеральни удобренешца лаьтта хьаьидеш, хиш декхаш, кхы балхаш деш.

Тешшаме да тӀадоагӀача шера а укх шера санна цар шоай бешамашка дика хьийкъа сом хьалкхеберг хилар. Иштта къахьега лаьрхӀа ба совхоза болхлой мехка Кхачан программа кхоачашъеча.

М. ЭПЕНДИЕВ.

ТЮМЕНСКИ ОБЛАСТЬ. Дийнахьа буса миллион тонн мехкдаьтта — доагӀ даккхара цу боарах тӀа эгара хьалха баьннаб «Главтюменнефтегаз» промысленни мехкдаьтта доалла моттиг хьайийлаеча дац. Дерригга а укх шера къулбаседахьарча промыслашкара хьа а даьккха, мехка хала къа боахама дӀадахьийта деза дар. ДӀадахача 1982 шера пурчул совгӀа 20 миллион тонн мехкдаьтта.

СУРТА ТӀА: Тюмень гӀа мехкдаьтта чакх а доаккхи дӀаухийта станци Малхбузен СибарегӀа мехкдаьтта индустре хьалха латтача предприятех цаӀ а.

И. САПОЖКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

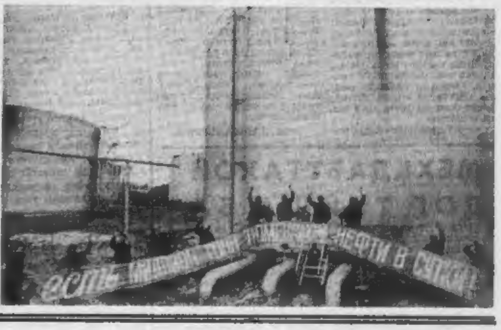

Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совете

1984 шера кхашкара балхаш дара ханнахьеи дикеи машинно-тракторни парк кийчъяра Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совето сацам тӀаийцаб.

Цу тӀа чӀоагӀъяьй ремонт чакхъякхха еза ханаш:

лаьттана обработка еш йолеи хӀамаш дӀаювш йолеи машинаш — 1984 шера 1 январе хьатӀаотташ;

доаяьараш кийчду машинаш, силос хьонхаш йола комбайнаш йоацаш — 1984 шера 15 апрель хьатӀакхеачаш;

тракторанш, мохкаш кхуха автомобилаш, хиш детта техника, насосно-силови агрегаташ, ялат чуэцаша, силос хьонхаш, свеклаш чуэцаш йола комбайнаш — районаштен ведомствашта отталча ханашка.

Горисполкомий, райисполкомий рапо председателашкара, юртбоахама ведомствай кулгалхошнара хьадех техника тоаяра квартальни заданеш кхоачашъелга Ӏалашдар.

Юртбоахама Министерство, Нохч-ГӀалгӀай АССР Госкомсельхозтехника, «Чеченингушгазпромремонт»(?) «Чечнингушплодоовощхоз» объединенеш, «Птицепром» яха трест, горисполкомаш, райисполкомаши рапо советаша декхарийла ьай юртбоахама техника тоаеча къахьегам лерттӀа вӀаштӀехьбаккхаа, хьалхалатта опыти рационализаторски предложенеши юкъеккувлилга Ӏалашдар, запасни частеши материалаши кхом беш дӀаехийтар, мастерской кхаеx пайда эцилга тоадар вӀаштӀехьдаккхa.

Цу гӀулакха хӀара боахаме юртбоахама техника тоаяра графикаш оттае, колхозашка, совхозашка, сельхозтехника предприятешка техника тоаеча болх шин сменагӀа вӀаштӀехьбаккха, звеньяш, бригадаш, мастерскеш квалификаци лакха опыти йолча болхлошца Ӏалашгъе, массанахьа а промышленни предприятей шефски новкъостал юкъедоаладе деза.

Ремонт еча боахамашка бригадин подряд юкъейоалаелга, техника тоеш болхачаа механизаторашта алаш дола культурно-бытови хьалаш хулийтилга, техника тоаеча дика къахьегаш бола ремонтникаш белгалбоахилга, хӀара колхозе, совхозе моральни, материальни стимулировани яра гӀулакхаш кийчделга.

Колхозий, совхозий, «Сельхозтехника» районни объединеней инженерно-техническ балхахой бехктокхам лакхбелга, хӀаьта иштта юртбоахама бехктокхамерча балхахоехи специалистехи оперативни кулгалдара а техника кийчъеча тӀахьожам лоаттабара а районни штабаш хьаелга вӀаштӀехьдаккха деза.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Госкомсельхозтехникано тӀадиллад ялат чуэца комбайнаш 1 март хьатӀотташ кийчъяра шоай предприятешка еннача планагӀа хьежжа цар уалаши агрегаташи тоаелга, комбайнийи кхыча чоалхаерча хьувкъам чуэцама машинийи еха сатхалаш юхаметтаоттаяра балхаш дукхагӀа делга.

Колхозашта, совхозашта, «Сельхозтехника» районни объединенешта шоай ханнахьа запасни сатхалаш, ремонтни материалаш, кислород лоаттае машинно-тракторни парк тоаяра, боахамашта тешшаме запасни сатхалаш хилийтара Ӏалашде, ремонтни балхаш деча дӀадодар кӀезигдара доагӀаш дар де а декхарийла ьай республикан Госкомсельхозтехника.

Кхашкара балхаш дара ший ханнахьеи дикеи юртбоахама техника кийчъеча тӀахьожам лоаттабара йола республикански штаб вӀашагӀъеллай.

Заданеш кхоачаш а тӀехкхоачаш а еш техника дика тоаяра, дӀадодар кӀезигагӀа даккхийтара машинаш дӀаоттаяь лоаттаелга дика Ӏалашдара ремонтни болхлошта, «Сельхозтехника» предприятейи колхозий, совхозий мастерскейи коллективашта юкъе социалистически яхь йоаржае, гуйранеи Ӏанеи хаьнаша техника лелаяра а цунга хьажара а йола правилаш берригача механизаторашта Ӏомаергйола гӀулакх вӀаштӀехьдаккха деза.

ПЛАНАШИ ДАЬРАШИ

КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ ДЕГӀАЯР ТЕХНИЧЕСКИ ПРОГРЕССАХ ТИЙША ДА

Экономически яхье къахьегама овсарлен фактор хоадам беш яр я. Миштa латт гӀулакхаш цу плане вай мехка?

ВӀаши нийсдергда вай 1971 — 1982 шерашка Советски Союзей цхьадолча промышленно дегӀадаьхкача капиталистически мехкаши ен къахьегама овсарле дегӀаахара шера юкъера хьокхамаш. США 1,7 процент хилар цу хана къахьегама овсарле дегӀаахара темп, Итале — 2,6, ФРГ-ен — Францен — 3, Японен — 3,6 процент. ХӀаьта 1971—1982 шерашка вай промышленни болхлочул къахьегама овсарле дегӀаахара шера юкъера темп 4,2 процент хилар. 50-ча шерашка хиннача болхлочул пхезза эффективнегӀа яьхьег цо хӀанз. Цунна дувзаденна да хьахинар а — мейко шера арахецача промышленни продукце боарам 1950 шера дерригача дунено арахецаш хиннача продукце боарамал тӀех ба.

ГӀулакх иштта латте а из темп кхоачамболаш лархӀац вай тахан. Экономика сферерe оттаду керттера декхар да къахьегама овсарле чӀоагӀагӀа лакхъяр, цу плане дунен тӀа эгара лакхагӀча боарамга кхачар. Социалистически строя тӀехьаленашн Ӏилма-технически революцева карагӀдийнараши боккъонца вӀашагӀтохар — иштa оттадаьд из декхар КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленуме шие къамаьл деш Ю. В. Андропова.

Хьалхашка уттаду декхараш технически прогрессаца дувзар керда хӀама дац вайна. Автоматически производства хьаннинай мехка 30-ча шерашкахьа. ХӀаьте нагахьа санна, американски экономисташа даьча доархӀамегӀа, массеха итташ шераш чулоацача хана США къахьегама овсарле алхха ялхлагӀа дакъа мара керда ча техника чотагӀа ца йоагӀаш, вок ерригга а болхлой маьженай низа чотагӀа дегӀаенаяле, СССР тенденци кхы я — къахьегама овсарле лакхъяларах диъ дакъа дича кхо дакъа Ӏилма-технически прогресс бахьан долаш хулаш хӀама да.

Кхетадеш да, керда техника юкъейоалаяро къахьегама цӀена физически интенсификаци ярал дукхагӀа дӀадехкар дикка средствашi Ӏилма-инженерни потенциали хилар. ХӀаьта керда техника чуйоалаяро луш йола эффект, болх беш бола нах кӀезигбаре тӀерзаь а йоацаш, материальни беркат соидаккхарая цун дикал лакхъярая тӀадерзаь хила еза.

Ала йиш йолаш да, 80-гӀа шераш долалуш йизза кхоачашъяьй вай пачхьалкхено цу сфере дӀахьалхашнахьа долхаш хоадам беш бола гӀа баьккхара эша тороваш, аьнна. Цхьанне а дац дунен тӀа вай мехка дар санна доккха Ӏилманхой эскар, хӀаьта американскийчул кхоза совгӀа йоккхагӀа я цхи миллион дипломировани инженер вола цун инженерни корпус.

Вай де дезар да, халача, сага уналцӀенонна зеноча, ерригга процесс хувца ца луш дилла дӀьатарра йолча производствашка сага метта дӀаухтташйолча микропроцессех, роботех массировано пайда а ийбеш, электронно-вычислительни машинаш юкъейоалаелга чӀоагӀа шердар, принципиально керда продукци арахецара болх соца а ца беш сихха кийчъе йиш хургйолча хувцае йиш йолча автоматизировани производствай (ГАП) разработка яр.

Вай мехка беш латт ЭВМ кӀийлех тӀа экономикана планировани управлени яра эшаш йола ерригача пачхьалкхен автоматизировани система хьаяра тӀадерзабаь болх. Кхыча дешаца аьлча, кийчо ала латт берригача мехка бола электронни хоам хьабара. ЦаӀ йолча халкъа боахама комплексах латта вай экономика из декхар дизза кхоачашдулургдолаш я.

Сиххача темпашца дегӀаух мехка робототехника я. Иштта, алхха 1983 шера арахецаргьа ерригача иттлагӀча пятилетке хийца хиннарел дукхагӀа (7.700 штук) роботаш. Цул совгӀа, цу дахьъе вайи СЭВ членаш долча кхыча мехкийи низаш вӀашагӀтехад, хӀаьта 1990 шу хьатӀакхочаш цу экономически объединене гона чу ерригача роботий парк 200 эзарега дӀа а кхоачаргьа.

ТӀеххьара а, ГАП (гибки автоматизировани производствай) разработка оттаяр. Цу программа чоалхаех лоархӀамех хилар, специалисташта хетачох, космически аре караерзалра проблемана нийсде йиш йолаш да, хӀаьта цунга хьежжа я цу гӀуланга а сарьйола материальни къахьегамех аппараташи белгалдаь хоедам болаш дола организационни гӀулакхаши. Тахан дунен тӀара ерригга технически хьалхле лелаю державаш юххьанцарча стаде тӀа латт цу тайпара йола хувцалу технологеш хьаяра. Амма из дар декхевергвоацаш да де лаьрхӀа гӀулакх а специалисташа даьча лоархӀамегӀа вӀаштӀехьдаргда ГАП гӀонца къахьегама овсарле массеха иттазза лакхъе. Цхьан болхлочунга хьаюлургьа тахан 20—30 болхлочо луp массеха продукци. Цу тӀа а перспективе кхае йиш йолаш я роботизировани лазерни заводаш, масала, кхачан производстве, медицине, гонахьара го лорабеча революци е могаргдолча биотехнологи санна долча, геттара сиха дегӀадоагӀача дахьъе.

Леонид КОРНИЕЙ,
АПН экономически обозреватель.

ВАЙ МЕХКАХОЕХ

ЭШШАЧА НАКЪАВОАЛАШ ХИЛАР ИРАЗ ДА

ОЧЕРК

Iалихана аьттув баьцаш ди дар тахан-дар. Цатоамаш Iурреза дена дIадоладенадар. ЦIимкаре вар дуьхьализийтта гаража заведующи.

— Хьан Iомаьвьа, хьо, Мавлоев, сераьла радиатор чура хий Iо ца дезийта. Байцига май бетта а тIехьа шелал ма еттий, хIанз хьано дIетохаргъа гIерала радиатор? — аьлар цо.

Iалихан сеьмхвеьча санна цунна бIара а хьешаш, мишта нийсденнад-хьо! са на, цIаккха а ца хиннар ма дий ер, яхаш латтар.

Из ший уйлех а вовккхаш, совхозе директор хкайих хьога, аьнна гIана йоагIаш санна, тIаьра цунна рассыльни. Ше доа да кзайнаш ва мотташ лаьгIо ког а бовккхаш конторагахьа волавелар Мавлоев. Директора кабинета Филиппов ше воацаш цхьаькха воезаш воаца къонах а вагIар. Iалиханага Iоха а аьнна, республикански радиора нохчъост волга хайтар директора.

Сиха Iалиханагахьа хьо а вийрза къамаьла де волавелар радиора хьаша.

— Хьо вий Мавлоев! Совхоза кулгалкоше бовзаме дикагIчарех цаI санна могаву хьо. Хьа къамаьл пленка тIа ядда безам бар са. Цхьа дохар де хьога: Iейха дуьцаргдар къахата тIа дIеяздда, толамаш даза хьай мишта каьлнай а, кхертала план цхьан бетта мишта кхоачашъеннай а дуьцаш. Шофер сатем боаццаш гIанда тIера дIа-юха хьайра, бакъда, корреспондента из йистхиллале юха а къамаьл доладир.

— Цхьаькка цхьа дахар а да хьога — хьай хазарцаре цхьа белгала долча хIамах лаьцa дуьцал вайна.

— Цхьа гIулакх нийсденнад ца укхаза лертIа доацаш, — аьлар Мавлоева.

— ДIазца, Iалихан, къахат, Iоазда, эхь хета дезац, — аьнна массеха лист къахата дIавелар цунга директора. — Хьа балха оьшш къибараште дIайоезийта гIерт ноkхъост. — Плановн отделе дIачувахе Iо а хайна, тетрадa листа тIа хьажжача вагIар Мавлоев. ФоартагIе кулг а ьахкаш уйла йоре цо, фу яздергда аз сайх, сай белхах лаьца. ТIеххьара а ручка хьал а баькха: «Со, Мавлоев Iусмана Iалихан, школа чекхъяьккхачул тIехьагIа совхозе болз бе вера, юхьанца скотник вар, тIаккха шоферий курсаш яха веьийтар. ХIанз со шоферапле болз беш вa, — аьнна дIаяздир цо.

Укхаза юха а соцавелар Iалихан. «ДIахо фу язде дезаl» яхаш ший уйлашта низ бора цо. «Теркам тIаоеш дола хIама» фу яздергда аз, са вазара нз санна хIама вIалла хиннe ца хила а мег.

Из уйлах а воаккхаш, Iалихан, директор ккайи хьога, — аьнна хьечуяьмар секретарь. — Со-м хIанз а ваьдь мича ваьннав, — аьнна бекказа вацлар хIамига саг. Бакъда, директора цунгара «сочинение» елхазар. Сиха, — аьлар цо, — выступлени сарралца юкъагIаьнкха азаргьа. Кхалсаг Шербекти Больнице дIайнга эза, наIарга латтача къомахчунгахьа кортe а лостабе. Из вар тракторист Агурьев Николай. Из сатем, бейна, кога тIера кога тIа а вуалаш кеттар. Цунгахьа къаккатеме дIа а къема наIара на лаьцар Iалихана.

БIаьхана новкъе йист ца кулаш баьгIар Агурьевн цун сесагa. Iалихана уйлаш юха а журналистагахьа лестар. «Тамаш йолаш заденн я-кх», — аьнна ше-шийца веленелар из. «Сейкан хиннар дийцача фу дер-хьогl цунна», — аьнна уйла ессар керта чу.

Селзан Мавлоев сераьла Шербектера цIавеегIаш вар. Цигарча гIишлон материалий комбинатера панелаш кхухьеш вар из. Маьркъахнийгахьа лестар, наст-каста букъ хьалкийсбора шофера, кIаьдвелаpo дейташ дар из. Совхозни поселка гаьна йоаццаш наькъагIа кхоргIа а аьнна сецар «газик». Iалихан машин соца а хь тIера Iоевьлар. «Газикаь наI хьа а йийлла саббаре хьаьрахьамар беррашта хIамига саг.

— Фу хиннад укхаза! — цецваьннa хаьттар Мавлоева.

— Авари я-кх яр, — аьлар вокхо.

Iалихана нагахьа дIа а хьеже, ший дог дахнига ца хилар вочкъа а ца луш, аьлар шофере: — Хьа цIа ма къаьччиге а автобаза телефон тохелаь, диспатчерга буксир хийта аьла. — Iрое бий хьога—хьаьттар Мавлоева цIамцаро. — Фу хьар Iа, санна беза из, — кхетанзар хIамига саг, хьо хьача вагIораьа водаш ма вий.

— Вала сиха, укхаза хьана буксир хьахкхачалехьа гIоравергва хьо, дукха хIама ца эшшаш 70 километр ма йий цига кхача,— аьлар Iалихана тIечейхаво. «Новоселовский» совхозе ах бийса хьннечуя дукха тIехьагIа кхьачар Мавлоев. Машина чура Iовоаллаше а гора Iохайва из кхы дIавакка ди а доаццаш, юкъага цIеьзза лазар нIаккхар. КIеззига сабар а де, естагl лелхаш чувахар тIаккха, радиатора чура хий Iохеца виц а ванна. — ХIаьта тахан цатоам Ба-кх из. «Хьан догдоагIаргда са санна волчунга лазаргIа» — аьнна дохкха се даьннар Iалихана.

Больница дукха хьана вeзанзар. Агурьева цIен-наьна Евгения дежурни сестрес цу сахьате дIайигар. Хирург хьавеначул тIехьагIа операционни дIачуйнигар из. Цхьа за аьнначa гIолла дежурни лора кабинета хьачуваре хирург. Елленнача наIарах бIаргагора Iалихана хирург кIаьдвелла санна кушетка тIа Iотовш. — ГIалкнора воалаьмчa механизатора сиконца операци е эзе — аьлар цо терапевт йолча йоIага, — бакъда, цIейна Iовда веннав из, хIаьта больница цунна дIатоха цхьоалагIча группагIе цIий а дац.

Iалихана лерг диала ладийгIар царга, бакъда лор кхы йистхиленaзар. Мавлоев больница корндаре кхачьлар.

— Новкъост хирург, са цIий да хьона цхьоалагIча группагIе, — аьнна ший корта тIера кий Iоьккхар Iалихана. Ше вагIачара хьалхьанар хирург.

— Аз-м совхе а денна цIий дIа, гаражера новкъост хала цамогаш волаш, — аьлар керда ваьннача донора. Из дикагIе тешийта Iалихана тIатеввр:

— Цуя тIехьагIа новкъост верза вeзавелар. ХIанз а тIехьа сога эскарера кхьаташ ухийт цо, цаI хIана са юкса а доалл, дезе дIа а хьоккаргда.

Iалихан сиха куртие хьаьста волавелар, бакъда хирурга кулг оамалагIе соцавир из, цо дуьхьала цхьаькха дош аланзар а Iалиханага цхьаккха хIама а хеттанзар, дуьхьал безаме цунна бIара а хьежа медицински сестра йолчахьа дIавийрзар:

— Дика да, операци яра берриге в кхоачам хьакийчва, — лоацца аьлар цо.

Iалихана юха машина тIа а хайна из дIайолайолийтташе больница кое бIаргаша сийгеш тохаш чIоагIа сийрдадьлар. Ший бIаргашта дуьхьала кулг а лаьца, цо цIий дIадаларах долтах кийттар из. БIаргаш юха тьалехкача сиевнма педала тIа ког тоIабир цо. Ситаьна болагIа машинагахьа воагIар хирург. Цхьан кулгаца бIаргсеьнаш хьа а луваш, вож кулг даггара Iалиханагахь лестадоре цо. Бакъда, автомобиль ма йодда йодаш яр. «Iовиннa-м со уллийгалургвац шуга,—аьлар Iалихана,—мишта уллелургва со, панелаш дIаяхьа эзе, сога хьежаш чеменшикаш багIа».

Бакъда, панелаш хьаь цу дийнахьа вохавалазар из. ХIанз чIоагIа бIаьхбенннбар совхозе баде ниьхь. Iалихана деррига дегI мелденнадар, когаши кулгаши даьчан денлаш санна хетелора, хала уллаш наб яьча сога санна дер хьал. Аьхача санна бола ниьхь цIаьхза баьцаре бийрзача санна хетелора. Цу хана кхьъявра а вайла машина соца а йий корта рула тIа IотIабуллар Мавлоева, тоьал керташкера эза дIадаларга хьежаш а вагIе, пегIо букъ хьалберзабора.

Юхавергвоаца денор юха а ах бийса вьннечул тIехьагIа мара цIакхечанзар. Са ца тохалуш безам боагIар машингна IегIа а кхийтте дIатхьовса, бакъда, кхоамацда дезаш корреспондента тIадиллар да. Кисаре ше хьахь яланза йола къахата лист тьальоккхар Iалихана, мекъо гIонд хьахо зэар. Стола тIа гола а хьикха вагIар из ший уйлашна лоацца биографера цхьа терком тIаозоргбела хIама лаза гIерташ.

ТIеххьаре а денкхо се а денлиза тIедам еттабир цо. «Сакъердама хIамаш газеташ тIен книжкаш тIен мара хилац, журналисташта дика кергIдоал цу тайпара хIама язде», — аьнна соцадир цо. Шортига хьакет вIашие а дилла, куртие кисе Iочуделлар Iалихана кхы хIама а ца яздеш.

Я. САМРА.

Польшерчи областе «Трибуна» газета бейхе.

Чам бола кхача кийчбу

Республика предприятешта юкъе дIахьоча социалистически яхье хьалха латташ кьийоагIачарех цаI я Шалински районни кхачан комбината коллектив. Пятилетка укх кхоьвлагIча шера цхьа бутт чакхбалийтабац цо плани тIайица декхараш кхоачаш ца деш.

Дог хьесташ да цун хьекхамаш дIабахача итт бетта баьча балхага хьежача а. Цу юкъа планаш сеттIа 65 эзар сома ара а хийцай, 47 эзар сома маьхала а аьхай комбината коллективо сомий сокаш, компоташ, варенеш — тIкъеста тайпара йола продукци. Цунна цхьана дика лоархIабаьб болхлой кхыдолча дерригача хьокхамех а. Белгалдаьккха деза, укх шера итт бетта комбинате арахийцача продукцега дIадодар цхьайтта процентага дIанкоачаш лохденна хилар я.

Цу толамашта юкъе доккха дакъа дихьад консерни цеха коллективо. Комбинате ара мел хецача продукцех дукхагIьяр цо арахецаш я.

— Къаьстта дика къахьег цу цеха коллективо карарча шера, — дуьц комбината директора Арцуева Зинаида Теммреултановнас, — шоай балхах дог лазаш, чIоагIа барт - цхьоагIо йолаш ба цигара болхлой. — Цудухьа хьоькамаш а лакхагIа да цар.

СССР Кхачан программа кхоачашъеча ший низ хьинарн кхо ца деш къахьег комбината коллектив. ДIадахача шераца вийсдича укх шера дика дукхагIа продукци арахеца вIаштIехьдаьннад цуй.

— Хьалха республикаа арахьара бийдах, къаьстта сом, кьатIаьххахьа безаш хулар тхо, — йоех цеха мастера Бацаров Им-Iаьлас, — хIаьта укх шера Нохч-ГIалгIайчене дика хиннад баьццарш, сом. Цудухьа цхьан дийнахьа сеца ца латташ, бахача наха лаьрдIа кхачан продукци арахецаш хиннад тхо.

Продукца совъяккхарца цхьана вай юецача цехе йоккха терко ю продукце дикала а. ХIанз укхаза арахеца гуржий боалех яь компот паччахьалкхен дикала Знак йолаш, ерригача арахецача продукцех 5 процент лаккхера категорех я.

Укхаза лех бахача наха езалургйола керда продукци арахецара наьтъаш а. Укх шера, масала, комбинате дукхьашка арахеца йолаьй бIарий варени, Iажий джем, кхосий-Iажий напиток. Арахийцача хьалхарча парте хьагойт бахача наха из продукци чIоагIа езденна хилар. 1984-ча шера царга кхоачаргья серийно арахийца из продукци.

— Мишта вIаштIехьдоал шун иштта дика продукци хьае?

Цу хаттара жоп луш, мастера Бадарова аьлар: «Тха комбинате дигустационни комисси я. Оаха еча изделешта тIахьожам лоаттабу цо. Комиссе тохкам бу дикала. Гучадаьвна гIалат тхога хьаоал. Цунца цхьана хIара болхло а ва гIулакххах дог лазаш Из да-их балха дикал ланха хилара керттерчарех цхьа бахьан. Цудухьа укх тIеххьарча 7—8 шера цхьаккха моттигера реклама цы енац тхога тха продукци во могаеш. ХIаьта тха продукци дIайода Москве, Ставрополе, Кавказа курортни городашка, мехка кхьыча моттигашка. Тхона чIоагIа дика хетт цига баха ча наха из раьза болаш дIадаш хилар».

— Тха толамий бахьан-м кхы цхьаькха а да, — аьлар дIахо цеха мастера, — къахьегамех производственни дисциплина чIоагIа хилар.

ХIаьта хьалхашка латта декхараш кхоачавидеча новкъостал кул социалистически яхь нийса дIаяхьарах. Шоайла яхь лелаеш я сменаш, болхлой. ХIара бетта итогаш ю баьча балха. Хьалхара моттиг яьккхача коллективана лу карара кара тела ЦIе байракх ахчан совгIати. ДIабахача бетта яьча итогех хьалхара моттиг хьожайир Шамсудова Аьсета кулгалдеча сменана.

Цун коллективерча нахах дувцаш, кулгалхоша хьалхарчарца лоахайир варцица Магомадова Бирлант. БархI шу хьалха комбинате балха ера из. Балха еача хана денз ший декхараш дизза кхоачашдеш, цIаккха технологи толха ца еш хьайоагIа Бирлант.

Хьаьналча къахьегаьица белгала я укхаза закатчикалла болх беш йола Эльханова Лайла а. Аттачарех бац цо кхоачашбу болх: чIоагIа йийха хул закатка еча хана. Бакъда, Лайла бIукъонабеш яц. Диззан сихех кхоачашду цо ший декхараш. Нахаца Iимерза, эхь-эзделаца хиларах массане лоархIаш а сий деш а саг я из. Царна нийсса къахьег тIехерча болхлоша Бицаева ПатIимата, Лабазанова Азас, Тагирова Тамарас, Мизаева Розас, Турлаева Хьавас, кхы дукхачар.

Р. ЦОЛОЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ЧуIе цIен че хилара бекъо Iалашъелга — Чехословаке халкъа Iаьдала карегIдьиначарех лоархIамегIдола цаI да. 1948 шера денз республике хьалъяьй 2 миллион 806 эзар 376 квартира.

СУРТА ТIА: Франтишек Дворжико (аьттехьа йистте латтар) бригада — Ческе-Будейовице. 35 эзар саги ларxIа керда район хьалъеча дакаIчарех цаI я.

ЧТК—ТАСС фотохроника.

Дуне цхьан кIиргIа

МАШАРЕН ПРОГРЕССЕН ЧIОАГIА БАСТИОН

ДIадаха кIира деррига дунен тIа чакхдьалар Советий Мехка дунен халкъашта юкъера Iалаьмате доккха сий дердача тайпара къаьста дIахьокхаш Сийлахь - боккхача Октябрьски социалистически революце 66 шу дезаеча хьале. Цунна дола тешал — дерригача лаьттан тIа массе а моттигашка хIана из аьнна укх деношка хиннa торжественни заседанешц общественноста собранеш, выставкаш, фестивалаш дIадоладеннa Советски Союзарча доттагIала кIирашн месячникаш.

Вежарашка долча социалистически мехкий халкъаша, ерригача прогрессивни адамаеlo чIоагIа тоам а хулаш белгалдоакх советски нах цу цIейна ликаза хьехкамаша накъабаьхкалга. Пятилетка хьалхарча шин шера юкъера лаьрхIача хиларел дикка лакхагIа я общественни производства темпаш къахьегама овсарлея. Дикa дегIаделал езача индустре керттера доакъош, боаррамe дегIадоагIа Iилма-технически прогресе белгалъеш дола доакъош. Бахача наьха пелагIа пайдаш лакхлу, сихагIа хьалду наха чуIе цIенош. Из деррига а тергал ца деча балац рай идеологически моастагIий. Из иштта хилара тешал деш я укх деношка американски, малхбузеевропейски, японски, кхыдолча буржуазни газеташа тохаиза а доалаш кепаетта цхьа йола материалаш.

«Сийлахь - боккхача Октябра идеяш, уронаш, карегIдаьннараш, — белгалдоакх «Непсабадшаг» яхача венгерски газето. — шоай дерригдунен историческа лоархIам бовиза да. Уж да революцини уйла хьадаь рузкъа, социализмана тIеттьа, машаре тIехьа, пьха вахаре хьал тоадаран кхалам тIехьа къовсам доаттабеча массане а революционни гIулакхашта низ телаш дола хIама».

Адамле цIаькха а кхы цIаькха а тешаш я социализм дунен халкъашта юкъерча гIулакхашкара дика хIамаш лораеш хиннa хиларахи йолгаха, машара эггара чIоагIагIа йола бастион, эггара тешамегIа йола хинна латтилгех.

Укх деношка кхы а чIоагIагIа дIанхайкадаьд Советски Союзо герзаш Iоаделга юкьатохара, империализма агрессивни уйлашта дуьхьалара къовсаме кхотадалара, ядерни катастрофа ца хилийтара дунен халкъаш тIахьекеш дола кхайкарал.

«Руде право» яхача чехословацки газето ма аллара, машар безача советски арахьарча политика лоархIам вай кана, США-ии НАТО гIоллара цун союзникаши керте латтача империализма эггара реакционнегIа долча низий беххагIа дунен халкъашта юкъера хьал кхерамегIа доача тайпара ярлуш латтача хана, къаьстта чIоагIа лаккху. «ХIана кхы а чIоагIагIа гуш да советски машар безара политика империалистически агрессорий, паработнтелий, ядерни шантажистий планаш йохаеш хилар»,—белгалдоакх США компарте кулгалхоша Г. Уинстонен Г. Холлен цIейна хетадаь шоаш дIахьийтача коарнала письмо тIа.

Советски Союзeи кхыча социалистически мехкий машара тIехьара лоIам бохьарговаш хилара халкъий деташ айду тIенаш ца хилийтара. ядерни кхерам юхатохара тIехьа цар доаттабеча [illegible].

ГАРГАРА МАЛХВОАЛЕ: КХОХКАМ МИХЬАРБОАХ

Планета карта тIа керда кхохкама кхуврч — ВIашагIкхийтта Штаташ бандитий хьосапе чухьелхарах кIалйиса Гренада бахьан долаш цхьан юкъе Гаргарча Малхбоалерча кхохкама кхуврча тIара терены юзабьинабар. ХIаьта кхыча мехкашнарча оболревателаша бIарчача кIиргIа хьалхадоах иштта а регионa критически долаш латта хьал дIахо ярдалар. НийсагIа аьлча дуьцар да Гаргарча Малхбоале герзашца кийчбенна чугIертилга шердарах йола Вашингтона планаш кийчъеш хилар.

Кийчъеча операце спецарий, хоаш ма хиллара, чIоагIа къайлагIа лелаю. Цхьабакъда, нелайоалою цу дахьакъе американскию а, деча хоамех, эггара чIоагIагIа хила йиш йолча вариантех я— Ливана Къаман - патриотически низашта чIоагIа хIама тохилга е Сирена дуьхьала терзашца кийчъ провокаш елга. Шекваза везаш дац агрессе царех моллагIча варианто керттера лоархIам болаш яр — цу регионе США-с ший керттера союзник Израиль лоархIаш хилар.

Вашингтонерен Тель-Авиверен хIанзлехьа а гуччахьа кхерам тIатуьс Бейруте а Тире а американскийн израильскийн масоехи бIаь тIемахо верах юха хIама тоха лерхI яхаш «США хIама тоха гIертилга хиланза даргдоаца хIама да», — яхаш белгалдоах Пентагонерча Си-Би-Эс яхача американски телекомпане корреспондента. Цу тайпара вывод чIоагIъо дукхача факташа, эггара хьалха ВIашагIкхийттача Штаташа сихбенна еча милитаристски кийчонаца а Израиле резервистий мобилизаци дIанхайкаьь хиларо а.

Ливана йистошка хIанз вIашагIтохаш латт 300 реактивни самолет борта тIа латташ дола кхоъ авианосец керте дола США тIема форда низ бола группировка. Дерригаш а лаьрхIача из армада 40 гаргга тIема кема юкъедоагIаш я. «Юманите» яхача французски газето белгалдоаккхаш ма хиллара, цу тайпара тIема форда низ лелабь бац США-с Средиземни форда тIа дунен шолагIа тIом дIабьннача хана денз.

Вашингтоне къайла кхухьаш бац регионера американски политика дукха хана дена латтачара меттахьа ца йоалаш хиларах шоаш корзагIбоалар. Империалистически диктата яхар де безам боацаш шоай хьашташта дуьхьала бола американски хьисапера машар бе безам боацаш IарбиЙ халкъаш хиларо чIоагIа эгIазбитаб океанал дехьарбараш. «БартагIа капитуляци е безам бецнй шун, оаха цаагIа ейтаргья шутa», — хетаргахьа иштта йоах тахан американски стратегаша.

КЪАЬНАЧА СЦЕНАРЕГIА

Токио американо-японски переговораш чакхъьдиначул тIехьагIа непатеха араьнна цхьана отталь цхьаькха заявлени а хилaнзар, хIаьта пресс - конференце цига даьъа лоацаш хиннача шинне а — Японе премьер-министра Я. Накасонен США президента Р. Рейганен журналисташа чийначa хаттарашта жоп дала а тиганзар, алхха лоацца хоам барал совгIа. Цхьабагъда, 9 ноябре денз 12 ноябре кхаччалца Токио лаккерча боараме хиннача вIашагIкхетара чулоацам дика бовзаш ба.

Переговорашта юкъе дикъа лоацаш хиннараша яхачох цар тIехьашна теттай шаккхе а оагIув вIашагIъаьнка санна юкъе етта вIашдухьленаш, цу дакъе «торговк тIемаш» а. хIаьта керттера теркам тIабахийта хиннаб Азерен Тайжача океаверен шоай тIема - политически экономически влияни чIоагIъяра. Рейгана ше заявлени еча хана, масала, хьахкайхаьй, Вашингтона Токиоа керте а йолаш цхьа ший тайпара «тихоокеански союз» вIашагIйоллара ядая. Цунца дуьведенна цо цIаькха а (хIанз массаьлагIа!) тIахьийхай Япони «ший герзашцара низаш дебаде», цунца цхьана Вашингтоно лелaдеча вIалла ца хиннача тайпара герзаш Iоадеш хилара кхы а кIоаргагIа из юкъьоза а гIерташ. Из гIулахх хилaнза дергдоацаш лархIийтара цо юкъа а юкъедовладаьа «Гаьнарча Малхбоалерча советски тIема кхераиа» хьалъехьаре доацаш дар.

Цал хете а. Рейгана поинци, хьалха дIалахача хана дукхазе а сална, официальни Токиос йиза хьаллоацаш хилар. Японски премьер-министра Р. Рейгана дош деннаь ший моах дIахо йодачи хана а къамаш тIема низ чIоагIбе лаьрхIа хиларах. Японе йистошкара дIа 1000 миль йолча радиуса форда коммуникацеш лорaяр оалачун хьакъехьа хьалхагIа тIайица хинна декхараш чIоагIдеш. Японски правительствана керте латтачо хьалльцад иштта Европе гаьна кхетар юкъерча боараме дола керда американски ракеташ дIанийсъяреи Женевски переговорашка саботаж ярея даьхъе США-с лаладу гIуланхаш.

Японски общественность чIоагIа дуьхьала лаьтай шоай моих машара гIулакха кхерамe йолча рейгановски администраце планашта юкъебахьара, американски военщина плацдарм цунах е гIертара. Из кхы а чIоагIагIа бакъдаьд Рейгана визит хилалехьа хьалхха японски гIайренаш тIа гIолла чакхъяьннача эгIазала демонстраци.

Къулбехьен Корее ше дIавахалехьа-хьалхха, Токийски переговорашка керттера ярех тема хиннай американо-японски альянсага из юкъейоалаела. Японе парламента трибуна тIа вьнна Европе гаьна кхетар юкъерча боараме дола ракетно-ядерни средствааш кIезагьара хьалъехьара СССР конструктивни инициативаш харцахьа яха гIийртав. Цунца цхьана из гIийртав цу деша хьакъехьара Вашингтона обструкционистски позици «машар безаш» «бокъонца герзаш дIадаха лерхIаш» лелаю ала а гIерташ. Цу тайпара хабераш фу мах болаш, да, хьаьоьх хIанз укх сахьате Пентагона 700 единиц тактически ядерни средствааш латташ йолча Корейски ахгIайрен къулбехьа гаьна кхетар юкъерча боараме дола американски ракеташ дIанийсъяра планаша.

Р. Рейгана Японен Къулбехьен Кореея бехьача наькъо Азени Тайжача океанен халкъашка кхы а чIоагIа сагот дайт. Наха кхетаду мел боккха кхерам тIабехь США кердача милитаристски гIулакхаша, регионе ракетно-ядерни герзаш Iоадеш хиларо, керда тIемаш бiоаш вIашагIйохаш гIерташ хиларо, цар тIахьожам в болаш, хIана наха ший агрессивни походаш йицъяланза йолча Японе тIема низ юхаметтаоттабара. Американски президент Токиои Сеулех вала хиларо хьаьохь, «Дейли экспресс» яхача филиппински газета хетачох, ший авантюристически политикана азиатски [illegible] юкъеозара хьалъехьара хьулайнза йола планаш.

И. ЛАПИЦКИЙ,
А. СУРИКОВ,
В. САПРОНОВ.
(ТАСС).

АФГАНИСТАН ТАХАН

ДЕГIААХАРА МАШАР ЭШ ТХОНА

1978 шера тха мехка апрельски революци хотьаьннача хьалхарча деношка денз ДРА правительства дIа а кхайкаь леррагIа чакхйоах машара, активни позитивни нейтралитета, дерригача мехкашца эггара хьалха тхоай лоалахошца а леладеш масса оагIора цхьана гIулакхаш леладар чIоагIдара политика. Из ниих къоастабаьб паргIатонгеи социальни нийсхонгеи яхача гIерташ долча афгански халкъа уйлашна хьежна йола революци къамаи-демократически, антиимпериалистически, антифеодальни чулоацам болаш хиларо.

Экономически тIехьадисар дIадаиккара, бахача наьха вахара хьал тоадара, йоазув ца хар дIадаиккара, унахцIено лоравелла дегIадоаладара, къаман культура лакхъяра хиланза даргдоаца хьал да машар. Дукхьал цудухьа да тIема кхерам совбоакхаш доле, адамле социально а экономически а дегIаахара хиланза яргйоаца Iалаьмате йоккхий средстваш яш дола сихдаь гера хьадела революцини Афганистан сопадара тIехьа хилар.

Геттара раьза а хинна белгалдаьккха йиш я уж дешаш, къоастадь аьлча, дерригача дунено дунен халкъашта юкъерча гIулакхашка низ юкъе ца боалабарах договор дарах йола предложени отталь ча ООН Генеральни Ассамблея XXXVIII сессе ден повестка тIара керттера дешаш хинна дIаяття хилар. Цхьабакъда, ВIашагIкхийтта Штаташи цхьаболa цар союзникаши гIерт дунен общественноста теркам цу хIанзарча чIоагIа лоархIаме йолча проблемаш тIара баккха, ООН ГА хIанзарча сессех дунен тIара конфронтаци кхохкама кIоаргбара пайда эца. Духьал иштта мага кхетаде йиш йолаш дац сессе ден повестка провокационни искусственни хьалкъедеш дола «афгански дешоалаш» дар юкъедаьа гIертар.

Азиатски континента эггара юкъерча моттиге уллача тха мехка хоаш долча тайпара, бе-баьха дац аьа вIалла йиш йолаш дац цу Iалаьмате шерача регионe хIанз а ца доаш конфликтий кхуврчаш хилар. Тхо тIехьа ха деррига бертаза доле дешаш оагIонаш шоашоай лоIаме хилари суверенитети лоархIа а лоархIаш, ООН Устава принципаш нийса а лелаеш сихха переговорий истола тIа къестадара. ДРА правительства къоастадаь аьлча, дукхаза а уттаьй ший лоалахошта — Пакистанаи Иранаи — хьалхашка империализман дунен халкъашта юкъерча реакцен низий беха Афганистана гонахьа эттача ситуацена политически урегулировани ярах йола предложенеш.

Цу тайпара урегулировани, шоло а йохацарн, тха регионa машаре кхераьзлеи шийх тайша йола керттера услове я. ДРА чурча гIулакхашта герзаш а кхыча тайпара а юкъегIертилга дизза дIадоакхилга Iалашдари дIахо йодача хана из хIама кхы хурт ца хилара гаранти хилари. Тха территоре тIа лоадаш боацаш йола советски бIун контингент хиларах дийцача, ма енай дунен халкъашта юкъерча бокъонашка, къоастадаь аьлча, ООН Устава 51 статьяга хьежна 1978 шера 5 декабре СССР-ои ДРА-и шоайла даьча доттагIалах, дика лоалахой хиларах, вIаши гIулакхаш леладарах долча Договорага хьежна Афганистана законни правительства хьехарагIа. Советски тIема гIо кхачар тха даьхена дуьхьала шерача масштабагIа империалистически агресси йоаленнача хана. Советски тIема контингент дIаххарах дола дош къоастадергда, тха шин пачхьалкхен правительствашка дукхаза заявленеш яьча бесса. ДРА дуьхьала хьайнабанна беш латташ йола тIом сецачул тIехьагIа.

1980 шера 14 маен 1981 шера 24 августен афгански правительства заявленеш тIа лаьрхIа юкъаш йола машара предложенеш лаьттан шера тIарча дукхача пачхьалхехашйа кхета а хьй хьал а лаьцай. Цунна тешал лу, масала, ДРА Министрий Совета Председателa Султан Iали Кештманда укх шера бIаьсти Дели дукхача дIеххетаиза йолча пачхьалкхенашцен правительствашцен керте латтарашца аьча переговорашцен контакташ.

ДРА дика лоархIаш я ООН Генеральни секретара аьнала Диего Кордовеса юкъарчал а деш Женеве хиннача шин чехка юкъара гIулакхаш лертIа доаладе лаьрхIача афгано-пакистански переговорий кхаь раунд. Цхьабакъда, белгалдаьккха деза, нагахьа санна Пакистана кулгалхоша кIеззига реалистичегIа йола позици лаьцаяларе контакташ афгански пакистански халкъий хьашта ма эшшара а хIаьта кхы а дикагIех берматегIех а хурт хиннa хилар. Духьала латта халонаш дукха але а. тхо дIахо а лертIаш да. ДРА Пакистанацара гIулакхаш. Иранацара дараш а санна, переговорий истола тIа лертIа доаладе йиш я аьнна. Духьал шарех практически хьакхинараша мера чIоагIбе йиш яц тха регионера машари кхерамзлен. Афганистан нийча я политически диалог дикача доалахошца санна конструктивно дIахо дIахьа.

Сардар ЮРЕШ, Афгански Демократически Республика кхыча мехкашцарча гIулакхий министра заместитель.

(АПН).

«Тхона машар эш, тхоай берашта кхиета лорве безам ба тхаl» — керттера лозунг из долаш яр Италерча машара тIехьарчар Риме дукхкача заьрнеш яь манифестаци. Голоза улицашка гIоьле [illegible] мыIкигера укхаза баьхкича бIаьш эзарнаш балча наха. Уш бар тайп - тайпарча политически партеш, общественни организацеш, антифашистски, кагирхой, кхечарьха объединенеш [illegible].

СУРТА ТIА: [illegible]

ЮПИ—ТАСС сурт.

БОЛХЛО — СИЙ ДОЛА ЦӀИ

Цу дийнахьа дегаш гӀоздаьнна бар В. И. Ленина цӀерагӀна культура Дворецехь [illegible] Ленина цӀерагӀна [illegible] заводера болхлой, инженерно-технически персонал, ветеранаш, кхин а [illegible].

Деш цӀи [illegible] Социалистически Къахьегама Турпала, 26 [illegible] оператора Н. И. Ведерникова [illegible] Г. Ерцова [illegible] «Тамашийна хьаст» яхача книжка тӀера мугӀараш.

Шийн вахарах дизза 32 шу дӀаденнад Николай Ивановича завода. 1959 шера укказа хьанйцав из КПСС мугӀарашка, 1966 шера цунна синай Социалистически Къахьегама Турпал яха сий дола цӀи. Шийн марцца цхьана цита енай Н. И. Ведерникова сесаг, Людмила Андреевна а — «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене малар-штукатур, «Знак Почета» яхача ордена кавалер. Цу хьаьнала къахьегача дезала хетадаь самодеятельни артисташа дӀаоал «Вай а дахарга цу хана» яха илли.

Бирсача 1943 шера, шийн дейтта шу даьинача хана заводе балха вера Четов Вася. 40 шу даьннад электромонтер волаш цо цига болх бу. Болх дика барна цун къахьегама книжка тӀа кхайкдаьча баркалашта юкъе дӀаяздаь да хулайхо лоачаш цо гойтача деналах, майралах дола баркал а.

Шовзткъа шу совгӀа ха я тӀема ветерана, хьинареча рационализатора, Нохч-ГӀалгӀайн АССР мехкдаьтта промышленности заслуженни болхлочо Невежин Николай Степановича цу предприяте къахьега. Цу шийне ла хетайир шоай музыкальни номер культура Двореца «Улыбка» яхача халкъа ансамбло. Иштта беабир культ болхлоша бонкхагӀа бола операторагш Н. М. Шевченко, А. Ф. Бандилет, М. М. Кимаев, № 1 йолча цеха начальник Л. Амхадов, коммунистически къахьегама ударникаш — Н. С. Атапин, П. К. Горожан, В. П. Наронжный, кхыбараш.

ӀалъмаӀе безаме чакхдальлар уйх шера заводе болх бе баьхна кагий нахи мехкарийн болхлой баь дӀаэпар. 18 вӀамсагон йоӀов хӀанз денз лелаетгйя болхло яха сий дола цӀи.

Зале чуяхь орден лелаеча завода байрах, ека йолалу торжественни марш. Сцена тӀа болт ветеранаш, кагийхой. Завода директора А. И. Мулина дувц заводахи цуи къахьегамлоехи, завода дика традицеш дӀахо яхьа аьттув хилба аьле. Лоаша боаннх болхлой бай хьийнача камархоиштa. Къонача болхлой цӀерагӀа шоеш тӀанйна. ГӀулакх цӀема дӀадахьа дош лу завода центральни лаборатораре лаборантна Асавленко Верас. Цул тӀехьагӀа болхлой класса къонача тӀехьенна ветеранаша, дӀалу памятни совгӀаташ.

Иштта завода къахьегамхоша дика салоӀаш, массанена духхача хана дагалаттагӀйолаш хозеи динеи чакхъьлар из сайре.

З. АЮВОВ,
«Грознефтеоргсинтез» яхача объединене болхло.

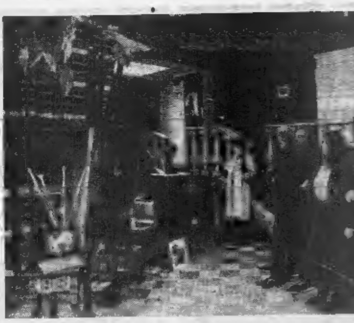

ДУВЦАР — АТЕИСТИЧЕСКИ БОЛХ ТОАБАРАХ

Бахархошта юкъе Ӏилмаатеистически знанешта пропаганда еш культурно-просветительни учреждененша бечa балха республикански хьажар чакхдоаккхаш да. Атеистически балха дика опыт йолаш дукха клубаш, культура ЦӀенош, библиотекаш я республике, цига еш лекцеш, беседаш, книжкай выставкаш, читательски конференцеш ю.

Культпросвета болхлошта дика школа а хиння дӀаэттай «Советски цӀейни обрядаш — идейно политически кхетам балара лоархӀаме форма» яхача темагӀа чакхйоаккхаш йола республикански семинар.

Культура дуккхача учреждененша безамца дакъа лаьцар семинаре. Цар шортта дар цига гойта а дениках до а мегаргдола хӀамаш. Масала, Назрановски районерча Наьсар-Керте, Шелковской районе Бороздиновски станице, Веденски, Гудермесски, Малгобекски районий цхьацайолча клубашка, библиотекашка кийчъяй «Атеиста уголокаш». Цу уголокашка я тайп-тайпара тематически материалаш: газеташ, журналаш, справочни художественни литература. Культура цӀенош чура кийчдаьд «Дуне эргадоаккхаш йола кдеяш», «Суеверена духьалара Ӏилма», «Медицинеи знахарствои», «Дина духьала — хьакъал» яхача плакатаща, лозунгашца, стендашца.

«Атеистически балха организаторашта долча гӀоина», «Марксизма-ленинизма классикаш дин», «Ӏилма, сагди» яхеи иштта кхыйоаеи книжкай выставкаши витринаши кийчъяй атеистически болх лелабеш болча лектораштa, пропагандисташта юртарча интеллигенцена долча гӀоина лаьрхӀа.

Бакъда, дика вӀаштӀехьъяьха гойтара пособеш — из беррнгача балха бола хьокхам бац. Книжкий выставка дика вӀаштӀехьъяьннкхай аьцна доалаш дац. Цхьаьне а цунах пайда ца эцаш, демаша а йиза латташ моттигаш а нийслу. Стенд хьалъоллача фу пайда хургба цига нах ца хьеже. Цудухьа, ха деза цу еррнгача гойтара агитацех нахаца деча къамьлаш ка пайда эца. ХӀаьта нахаца дагаувлара формаш дукхача тайпара я, масала, «Ӏалама тамашаш», «Дин кхалсаги», яхача темаех оттеш йола хаттарийн жопийи сайренаш, е Ӏилман атеизма факультет чу а йоагӀаш культура халкъа университет вӀашагӀйоллилга.

Цу тайпара вӀаштӀехьбаьнкха ба Ӏалхан - Юртарча культура ЦӀен, Сунженски Шелковской районни культура ЦӀеной, иштта цхьаьша болча кхыбарий болх. Цига занятеш чакхйоах «Знание» общества районни отделеней членаша, юртарча хьехархоша, лораши. Масала Назрановски районни культура ЦӀен культармейцашца цхьана дог раьза а долаш къахьегаш я № 1 йолча юкъерча школа хьехархо Р. Д. Арапханова, СЭС лор Г. Могушкова. Хьехархоша Р. Д. Арапхановаси Ю. Л. Мальсаговеи цӀагӀа еш йола лектореш чакхйоах бахархошта. Уйх шера школа хьехархой, юртарча культура активистий гӀоина районни культура ЦӀагӀа чакхъьлар «А. С. Пушкина творчествера атеистически мотиваш», «Л. Н. Толстойн киназ» яха литературин сайренаш, «Искусствой дин» яха диспут.

Халкъа кхолламен культурно-просветительни балхен республикански Ӏилма-методически центро ах шера хиннача хьажарий итогаш яьй. ДикагӀйола опыт вӀашагӀтохаш я, дапнеш методически центра болхлоца отта а даьдӀадоаржадергда. Из гӀулакх а кӀезига лоархӀам болаш дац хьажараш чакхдоакача.

Цхьабакъда, цхьайолча моттигашка яь итогаш бешха дог гӀоздоаккхаш яц. Атеистически кхетам балара тӀехьа беча балха дукха кхоачамбоацараш да Ачхой-Мартановски, Надтеречни, Советски, Шалински районашка. Цига хьажараш чакхдахара оргкомитеташ а яц вӀашагӀъехка, хӀаьта яраш а моттийта мара кхы болх беш яц. КӀезига ю тематически сайренаш, диспуташ.

М. КАТЫШЕВА,
журналист.

ПОЛЬСКИ ХУДОЖНИКАШ — ЛЕНИНГРАДА ХЬАЬШИИ

Ленинграде балха хилар СССР художникий Союзо вай мехка хьийха хиина польски художникаш. Нева тӀерча городе массеха да доаккхаш хьаьший цул езача моттигашка, исторически культурни памятникашка хьожаш хилар, вӀашагӀбеттабелар советски живописа говзанчашца.

СУРТА ТӀА: польски художникаш ба «Пенаты» яхача И. Е. Репина музее-усадьбе — СССР художество Академе филиале.

М. БЛОХИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Керда экскурси

Грознерча никъ баран экскурсейи бюрос кийчъяй «Революци кхалларош» яха керда экскурси. Из экскурси ергья юкъерча школай йохкагӀйолча классей, ПТУ дешархоша гӀалгӀай къаман цӀи хоза вола вӀ, революционер Азриев ГӀапур кийнача Фуртоуг нзача юрта. Доазергда турпала вахарцара дукха сакъердама дар, биографе оагӀонаш, республике а Къулбаседа Кавказа а революце историех, гӀоргба ГӀ. Азриева цӀа-музее.

Никъ баре а экскурсей а бюрос дикка йоакхо ю кхуэш йоагӀача тӀехьенна тӀема - патриотически, нравственни кхетам балара. Цу гӀулакха кийча а ях чакхйоахаш я историко-революционни темах йола «Турпалара 100 ди», «Грозне башха революционераш», «Ленина соратникаш — Грознен еза а, кхьйола а экскурсеш. Уж экскурсеш юхаенна я вай мехка гӀорбаьннача революционерай цӀерашца.

Грознерча никъ баре а экскурсей а бюрос цу лостамагӀа чакхьйенна экскурсешка уйх шера нйс беттa 110 эзар дешархо хиннав.

Л. ШЕИНА,
туризмайи экскурсешти йоалл областной совета инструктор.

МАХА ХОЗА БОАККХАРАШ

Кхетаде хала дац тӀадувхача баракъо сага сибат доаккхилга, из хозагӀа хулийтилга. Даим а саг хозагӀа хургвар де гӀерташ, тегаш дола барзкъа дика теха [illegible] хагӀа Грозненска [illegible] ЦӀе болхлой. [illegible] барзкар хаш, хьадеш ба уж. Цунна [illegible] 1984—1986 [illegible] моделаш гойтар.

[illegible] модай ЦӀен [illegible] тегийта, эша торо хургья хьалхе а хьаяна баьхкараш. ДукхагӀча даькъе гойтараш яр кагирхошта лаьрхӀа йола костюмаш. Карарча хана санна, тӀадоагӀача шера а моде хургья мехкарашта лаьрхӀа йола, бакъда, кхыча хьисапе яь аьхке ювхаю костюмаш. Царца буехабергба байта спортивни кога гӀирс. Кагирхой кердадар, шийн тайпара дар дезаш хул, дукха хургьл кагирхой сайренашка, дископрограммашка болхаш тӀаювха лаьрхӀа йола костюмаш. Уж маьха деза доалача кӀадах яь хургья.

Модай ЦӀея лаборатори болх беш я хӀара дийнахьа тӀаювхаеш йола кхалнаьхи коч дикагӀа, хозагӀа хилийта гӀерташ. Из я балха водаш, агаводаш, кхычахьа водаш тӀаювхаргйола коч. Керда модель гойтер цу тайпарча коча. Къаьстта дика дагадеха хӀама да, цу тайпара коч кхыметтел театре, хьошалгӀа водаш дача хана а хувца езаш ца хилар. Цунца ба театре е хьошалгӀа водаш хьатӀабехкаш бола кач, цо геттара а эргадоаккх сибат, коч дукха йӀаьхийгӀа хетийт.

ХьатӀадоагӀача шера иштта моде хургья кӀайча кӀадах яь моряний формана тара йола къонача кхалнаха лаьрхӀа йола костюмаш. Уж а хоза тоаш хиларал совгӀа, маьха еза хургьяц. Еленна тӀайжар гулбешараша кӀайн Ӏаьржен шийн бос болча шифонах ега яь кухталгаш, цун кӀал ювхаю коч, юбка — кхоъ цхьана йола костюм. Кхыяраш. Уж тайпа барзкъаш тега безам болчар торо а модай ЦӀагӀа консультаци эца.

Дукха ба модай ЦӀагӀа шоай кулгашца тегаш дола барзкъа дика хилийта гӀерташ бола говзанчаш. Уж болх беш ба шерра социалистически яхь а йоаржаь. Уйх шера итт бетта итогех белталбаьлар яхье толашбараш уж без а беш царна хьоарчадир «Социалистически яхье котало ниьнхар» яха цӀе ленташ. Иштта дика къахьйгараш итт саг ва. Царна юкъе ба закройщикаш: эрмало Э. Гаспарян, нохчий Т. Зармаева, В. Бадалов, мастераш: эрсе В. Башкова, гӀалгӀай Ф. А. Бекова, Э. Яхъяроева, Ф. У. Бекова, кхыбараш. Цар кулгаш да шоаш хоза боаккхача махаца наькха дегаш кхестараш.

А. САЛИЕВ.

СУРТА ТӀА: Социалистически яхье котбаьнараш (аьрдехьара аьттехьа) Э. Гаспарян, Ф. У. Бекова, Т. Зармаева, В. Бадалов, В. Башкова, Р. Абдулкаримова, Я. Киндарова, Д. Ибаева, Э. Ялхароева, Ф. А. Бекова.

Н. КОБИАШВИЛИ сурт.

Республика экранаш тӀа

«ЭШАЛУРГВОАЦАР»

Ленински комсомола преме лауреата Ростоцкий Андрея цӀи дика йовзаш я советски зрителашта, къона вале а, цо толамца а наькха безам тӀаозам а лоаваьй шийн ролаш дукхача фильмашка. Дагадохийта лов, Андрей Ростоцкий кино деятелий дезале хьалкхийнилга. Цун нана — РСФСР халкъа артистка Нина Меньшикова, хӀаьта да — цӀи хеза вола режиссер СССР халкъа артист Станислав Ростоцкий.

Андрей даим тӀакхуэш ва романтически, накъра хоай позицеш йолча, денаьерча наьха ролаш ловзара. Цу тайпара гургва из зрителашта керттерча турпала Хромов Андрея роль цо ловзаяьча «Эшалургвоацар» яхача кердача фильме а. Из фильм М. Горьке цӀерагӀча киностуде Лунгин Павла сценарегӀа режиссера Борецкий Юре даьккхад. Фильм хетадаь да самбо дӀайолаьчов — спорта заслуженни мастера Анатолий Аркадьевич Харлампиевна. Самбо езаш барашта хоа 1966-ча шера спорта дуней халкъашта юкъера тайпа а хиина из дӀаэттагда.

1938-ча шера къона красноармеец Хромов Андрей Кавказен Юкъерча Азеи нода латара халкъий массадола тайпаш Ӏомаден цул тӀехьагӀа ЦӀеча Эскара тӀемахошта уж дӀадовийтех. Дуккха [illegible] коталонаш яха волалу из. Кхыметтел «Эшалургвоацар» аьле цӀи а тул цунах, спорта къовсамашка коталонаш лаьха Ӏацар вӀамига сагъ. Васнаьчаца кхестабора йоккха йоашача юрташка баха вах. Баьдех цхьаннеча хьалхалаттачол дагадехадар мисьача наха тӀаутташ вола эрсий вӀамига саг функагӀа дах а хӀалахваь дӀаваккха... ЦӀихезача актера Ростоцкий Андрея хублер воаваш Хромова роль ловзае вӀаштӀехьдаьлар тӀехдика спорта говзал йоаллаш ше хиларах. Ростоцкера цхьана фильме дакъа ловцаш бар Умаров Хамзя, Жантурин Нурмукан, Гульнара Дустаматова, иштта кхыбараш.

«АРАБЕЛЛА — ПИРАТА ЙОӀ»

Шеко яц эстонски кинематографистий цу кердача фильмага кагий бараш санна, боккхий кинозрителаш а чам болаш хьожаргхилараx. ХӀана аьлча, из фаьлг ба, вайха ма харра фальгаш массанена а дукха ма дезий. Дуккхабараша дийша е дувцаш хезза хила мег пиратех, форда тӀарча разбойникех дола дувцараш. Пиратий цхьунашца вӀашагӀхетар кхераме хиннад кхыча кемашта: разбойникаша массайола хӀама хьа а яьккхе хийла боабеш хиннай шоаш всарала битараш. Вай дувцаш дола фильм да цу пиратий кема тӀа Ӏоаь а хьалкхийна а йолча йиӀигах — Арабеллах лаьца. ХӀаьта йиӀиг хьалкхеяьр ва цун да — чӀоагӀа хӀиллал долаш, дог бӀехa а хьаза а дола капитан Тавикель Пулл. Перашк Айнос язбаьча фаьлгах ше сценари а язъяь режиссера Пеэтера Симмос даьккхача цу фильме дакъа лоацаш ба актераш — Кай Пускар, Лембит Петерсон, Лембит Ульфсак, иштта кхыбараш.

ЮХА А ЭКРАНА ТӀА

Юха а экрана тӀа да цӀи хезача орловски рысака «Крепыша» историех дувцаш дола художественни фильм. «Центрнаучфильме» из кино даьккхад Н. О. Кӏднашенлеца цхьана ше язъяьча сценарегӀа режиссера Александр Згуриде.

Цу фильма зрителашта юха а гургба дика бовзаш бола актераш Георгий Жженов, Андрей Мартынов, Владлен Давыдов, Антонина Шуранова, Эдуард Марцевич, иштта кхыбараш.

В. КОВАЛЕВА.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

Хоттам

15 НОЯБРЬ

II ПРОГРАММА

16.40 — Ӏилман - популярни фильмаш.
17.30 — Кхачам програма — Деррнгача халкъа гӀулакх. «Дегӏаухаш да гӀоина дола боакхаш» (нохчий меттала).
18.00 — Фильм.
18.05 — «Нохч - ГӀалгӀайче гӀоила».
18.25 — Пропагандистски говзала школа.
18.53 — Вай лоалахой болча. «Тхоай доттагӀаи вӀаша чӀоагӀду». Къулбаседа - ХӀирийчен телевидене студи.

16 НОЯБРЬ

II ПРОГРАММА

16.00 — «Кагирхой кхетамца кхебара болх — комплексни бар» (нохчий меттала).
16.20 — «Николай Семенов» яха телевизионни фильм.
17.30 — Ӏилман - популярни фильм.
17.50 — Хьайбаш лелабар — ударни фронт. «Шура дукхагӀа ниьйкара тӀехьа» (гӀалгӀай меттала).
18.20 — Фильм-реклама.
18.25 — «Нохч - ГӀалгӀайче гӀоила».

Радио

15 НОЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программе (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гӀалгӀай, нохчий меттала).
8.36 — Лирически иллеши ашараши (гӀалгӀай меттала).
9.15 — «Ваьха минута ших». Корреспонденци (нохчий меттала).
9.30 — «Къона эламхо» яха радиовыпуск (гӀалгӀай меттала).
15.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
15.01 — «Даим мугӀаре» (гӀалгӀай меттала).
15.15 — «Юрта боахама хьалхалаттарашта». Концерт (гӀалгӀай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).

УКВ

19.00 — М. Шолохов. «Сага кхел». Передача шоллагӀа.
19.56 — ДӀалоих Нохч - ГӀалгӀай радиои телевидени инструментальни ансамбло.
19.19 — «Лоаман аьрча». Х. Осмиева дувцар (нохчий меттала).
19.35 — ГӀаьбартойн балкарейн музыка.
20.05 — Кхалнаьнах дола иллеш доах массанахьа а. Концерт.

16 НОЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.22 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Нохч-ГӀалгӀай музыка концерт (нохчий меттала).
11.15 — «Къахьегамга хьежжа сий а хоастам а» (гӀалгӀай меттала).
11.30 — «Хьона, Даьхе, салтечун дагӀ» (гӀалгӀай меттала).
15.15 — «Барт таймача дезале» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
15.35 — Социалистически яхье дневники (эрсий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — Дуней халкъашта юкъера обозрени (гӀалгӀай меттала).
16.15 — «Вахара хьисап — советски» (эрсий меттала).
16.35 — Комсаш лелаечун радиошкола (эрсий меттала).
16.45 — КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеш — вахаре! «Пропагандиста — пятилетнака» (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — «Свеклаш кхеараш ба рапорт луш». Корреспонденце (нохчий меттала).

УКВ

19.00 — Э. Ставский. «Деррига а довзалуш мара дац». Радиопостановка.
19.24 — Иллеш дӀаоал Хамхоев Ахьмада.
19.34 — Юмористически дувцараш.
20.15 — Меттигерча композиторий лирически иллеш.

Телевидени

Тахан республике гӀоллеи Грознеи хувцалуш моркхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара сецунде 3—8 метр чӀоагӀа мух а хьехаш хилен фегара температура республике 0—5, Грозне 3—5 градус хила тарлу.

Кхоана моркхаш а йолаш, фегара температура бийсана —1 —6, дийнахьа +5 +10 градус йолаш хила тарлу.

Метеостанци.

Физкультуреи спорти

СПОРТИВНИ ГОВЗАЛА ШКОЛА

Эггара лаккхерча спортивни говзала Центральни школа хьайийлай Москве, Таганке, 40 шу хьалха. Из хьайьяр шин секце кӀайлен тӀа лыжаш топаш кхувсачей. ХӀанз бархӀ отделени я школе: бокса, фехтоване, велоспорта (трени тӀоникъи) байдаркаши, каноэши хехкара, истола тӀа ловзаеча теннисa, хи чу кхувсавалара, синхронно наьк дара, езача атлетика.

Шер-шера 600 саг къовсаву школе дӀаэца. Практикехь хьахьеккхад, ялх шу даьянача хана школе дӀаэцача 150 берах, дукхьал 10, тӀехдаьлча 15 мара дешар чакхдоалаш еррига программа Ӏомаеш ца хилар. Цун бахьанаш дукха да: бера корзьй цул теркам кхы а чӀоагӀагӀа тӀаозаш йола занити, хала да цхьан хана шин школе деша — юкъарча образоване спортивни я. кх. дӀ.

ХӀанз лаккхара образовани йолаш ба школа беррига тренераш (хӀаьта уж 100 сагал совгӀа ба уххаза), хӀаьта дукхагӀа бараш спортивни карьера яь а ба. Масала, СССР бокса волча заслуженни тренера, дуккхача мехна чемпион хиннача Лев Сегаловича кхеваь ХХ Олимпийски ловзарий чемпион Лемешев Вячеслав. ХХII Олимпиада бокса вола дото совгӀат даьккха Кошкин Александр Ӏомаваьр СССР заслуженни тренера Греков Бориса. Школа бизпен юкъера арабаьнна ба VIII шера хиннача СССР халкъий Спартакиаде фехтовани еча командин зачетах котбаьнна Пухло Евгений (тур), Хандога Валерийн (ира бухь бола тур). Спринте (велоспорт) шоллагӀа моттиг лаьцай 1983 шера СССР халкъий Спартакиаде Ковш Николая — из а Леонов Владимирна тренировка еш вола цу школа дешархо ва.

Тахан занятеш, ховш долча тайпара, Таганке яьлеш. Москван олимпийски базашка а ю: «Олимпийски» яхача спорткомплекса бассейне, берий спорта Дворецe, Лужникашкарча В. И. Ленина цӀерагӀча Центральни стадиона аренашка.

— Ховш да, тхоа чулоацалургдац цӀенхашта спорте дакъа лаца безам бола беррнга бераш, — йоах эггара лаккхагӀча спортивни говзала школа директора заместителa, ше а цхьан хана цӀи хеза баскетболистка хиннача Резникова Эрлинас. — Цудухьа эггара дикагӀа кхеташ дола бераш къастадара ӀалъмаӀе дукхача къонача спортсменашка хьеж тха тренераш. Таланташ лех цар юкъарча образоване школашка, юкъарча физически подготовка абонементаш групаашка, яхьашка.

Тренировке ух бераш юкъарча школе урокаш чакхъьлча. Цхьа дӀаьхдаь ю долча групах тара хӀама хул цунах. Хьалхарча дешара шера хӀара денна ю занятеш 1,5—2 сахьата, доккхагӀа дарашна — 3—4 сахьата. 6—7 шу даьннача берашна, цар специализаци еррнгйолча тайпара башхалонаш теркал а еш, юкъара физически кийчо яра дола юхьанцара дешар деш. 11—12 шу даьлча дукхагӀа болча дешархоша «СССР спорта мастер» яха цӀи йоакх.

Спорта дукха тайпаш кхоьллуш деагӀа, — дӀахо дувц Резникова Эрлинас. — Цудухьа цхьаза хало хьаэла инвентарь, техника хаьна. Масала, мичара декьаргда 10 шу даьннача кӀаьнка эша байдарка е каноэ? Промышленность кхоаиц мел эшар де. Амма оаха дерхӀ, берий инвентарь ца тоьар шийн ханна дӀабаргбоаш хьоэзам ба аьнна. ХӀаьта хетарӀахьа, из мара ядо а яц тха балха практике.

Тха школа дешархоша аьхкий дукхагӀча даькъе 30 — 45 ди лагерашка доаких. Уйх шера 13 лагерь вӀашагӀеллаяр школас: ийс Прибалтике яр, кхоъ — Украине, цаь — Подмосковье.

Юкъарча образоване школа йоаккхаше чакхдоал дукхагӀча даькъе, спортивни дешар а. Амма тӀехьарча шерашка Таганкерча школе хьахиннай спортивни говзал лаккхъяра групаш. Масала, 1976 шера эггара лаккхерча спортивни говзала школа йистеьккха бокса олимпийски чемпион вола Кошкин Александр хӀанз а тӀехьа шийн хьехархочунна Грекова занятеш еш ва.

ХӀара шиша-кховкха бутт массала боал шоай отделенешкарча яхьашка дакъа лоац школа дешархой. Школе хьалхара моттиг яккхара йола яхьаш чакхьювл сезон йолалуш. Ӏаь каникулаш йолеш, шу чакхдоалдаш. ТӀехьарча яь лакхагӀча групе хьал чувалара йолча экзамена хьисапе хӀама да. Шер-шера хул вагийра нахаи мехкарашех юкъе шоай ханашка хьежжа йола Москван СССР чемпиона цӀе яккхара турнираш. Тха школе дешаш бараша дакъа лоац иштта «Дружба» яха социалистически мехкий спортсмений яхь санна йолча дуней халкъашта юкъерча турнирашка, юнгорей, кагийча наьха, мехкарий дуней а Европа а чемпионаташка, дуней халкъашта юкъерча матчеи вӀашагӀхетарашка.

Лиана КОВАЛЕВА.
(АПН).

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ! ДӀАХЬОШ ДА 1984 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ЯЗЛУГА

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешка, агентсташка, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнешка.

Газета яздара мах: шера—4 соми 8 кепиги, ах шера—2 соми 4 кепиги.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктонхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-84-75; кисьмой — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-84-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттеи деношка

СФ02401. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5470.